

AKATALPA

Kasım 2026 – Sayı 323 – Yıl 27

Aylık Şiir ve Eleştiri Dergisi

ISSN 1305 - 7685

Naci BAHTİYAR

DİLSİZ MEYDANLAR

gittiğim yol nefesi geniş bir meydana göz kırıyor
insandan insana akıyor geniş caddelerin nehri
evlerimiz gözlerini yumarken uyanıyor yıldızlar
güneşin saatinden adımlıyorum sabahın gölgesini
parkların renklerinden topluyorum üşüyen uykuları
üstünü örtüyorum sunağımdaki cam kırıklarıyla
gecenin boğazında asılı kalıyor nefesim, susuyorum
sustukça ağırlaşıyor dilsiz meydanların anlamı
yarı uyur şehrin avuçlarında paslanıyor kimi düşler
yüzüm paslı bir git-gel'e çoğalıyor sabahın derinliklerinde
sokaklarında geziyorum üstü açılan geceye sığmıyorum
bahçelerinde erikleri düşündükçe kamaşıyor hasretim
endemik yarasından meydanlara iniyor şehrim
meydanlarım ki gülden karanfile dönünce denizine kavuşuyor

Fuat ÇİFTÇİ

SİYASA TURPU

bilim şiirin aklı olsaydı
alegoriklik aşkla
savrulurdu gölge.
baba vanga'dan tarih
derslerini uyutan
tespih mezatları...
kehanet bir kızın
adı olmalıydı!
tekno oligark
çimenlerdi
sığır-sıpa!
siyasallaşma
koordinatörlüğü
abdalındı hani?
ah vatan!
kıpti cemaat
kaymesi altıdan;
rozeti ipek parya!
insan mı silik
dünya?
hâkimlik angarya.

Selami KARABULUT

RÜZGÂRDAN ÖDÜNÇ

çıplak sokakların eğri evleri
dikine bükerek geceyi
uykunun yetmediği yerde
uyur uyanır yağmura seslenir
sen orada kendine dar
bir bozguna ayak bağısın
kana ve hazza saplanmış kentin
kalbine uzayan tırnağı
birbirine asılı tabutluklarda bakıyor
rüzgârdan ödünç alınan zaman
ışığın kırıldığı çataktan
görülen her yerin ötesi sonsuzluk
ırmaklar mı sahici aynalar mı
bir odadan öbürüne değişen yüzlere
dünle uzuyor yarınla kısalıyor
pencerelerin ufkuna sığmayan gözler
ki sen bir korkuluğu dört duvarsın
köşe bucak birbirine yabancı
başını bilmeden sonuna susuyorsun
ağır aksak çekildiğin karanlığın
suskun adımlar yorar ufkunu
çarşıların neşesine dar gelen evleri
bulutlardan ötesi sır aşığı uçurum
uykusu yitirmiş sözcüklere
sus bütün koridorları sana bağlayan
rüyaların oda içinde oda
kayıp tarihi alın yazına mühürlü
ölümle geçtiğin dünyanın

Ekrem Acar, Gülçin Yağmur Akbulut, Hüseyin Alemdar, Serap Aslı Araklı, Fatma Aras, Cansu Aydın, Naci Bahtiyar, Ali Asker Barut, Atnan Başkesen, Eylem Hatice Bayar, Dilek Bayram, Hüseyin Boğurcu, Tahir Musa Ceylan, Cemile Çakır, Âba Müslim Çelik, Fuat Çiftçi, Ramis Dara, Ejder Demir, Ahmet Şerif Doğan, Hasan Efe, Orhan Emre, Veli Erdem, Barış Erdoğan, Şerif Erginbay, Mehmet Genç, Gizem Ece Gönül, Nursel Güler, Müjdat Güven, Murat Halıcı, Nihan Işık, Gülsüm Işıldar, Erhan İksamuk, Sinan Kaban, Ayşe Şafak Kanca, Erkan Kara, Selami Karabulut, Arzu Kaya, Ertuğrul Kaya, Oğuz Kayra, Nevzat Konşer, Mustafa Oğuz, Yahya Oğuz, Emin Orhan, Uygur Orhan, Seher Özkök, Mehmet Rayman, Onur Sakarya, Mirza Şahin, Ramazan Teknikel, Yeprem Türk, Barış C. Yıldırım, Necip Yıldız.

ÜZÜNÇ(E)LER

*yeni yaşında
hüzün ortağım, sevgili eşime*

1
her şair ölmeden önce
ya zatürre
ya zatülcenp

her kadın içimde aşkırmak

2
kabul, bir kadın doğurdu beni
şiir sayesinde ne kadınlar yarattım ama
bir tek pelikülümdeki Metin Erksan kıskanmalı beni
bir tek kadınları boğmaz fotoğrafın külü--
sevaptan yapılma günahlarım ki ölümsüzlüğüm
isterim mezarımda aşsın sonsuzluk gülü

3
ah, kırk beş yıl var aşka ve aynalara rağmen
ne Hüseyinim ne hiç kimse--
h/üzünçten yapılma iki adım daha var, şiir diye okunur:
ten-u kerim
kelime-i şiir
Yaradan'a ne derim!

4
kafesimdeki kanarya acı acı öttükçe
kızılgerdan kalbim
nasıl da üzünç(e)ler
üzünçelen

5
ömrüm cıvadan yapılma gözyaşı benim
hüznüme bile ayna tutuyorsun öyle mi
ölürsem gömleğimle değil
mendilimle göm beni kadını
aşktan ve ölümden daha derine

6
kime gitsem
kimi gitsem
kadr'anım kendim

7
kaç şifa ve şer taşım var
içime attım!

*Uzun bir dönem dergimizin
basım ve dağıtımında katkılarda bulunan
Sevgili Ceyhan Erim vefat etmiştir.
Işıklar içinde uyusun.
(1953 – 04.08.2026)*

SEV AMA...

Oralardan geldim gözlerine kondum
Dört bacaklı bir ruh gibi içine kondum
İçindeki kırık dala, dal düştü düşecek
Ruh yorgun, dal yorgun, kalem yorgun
Girdabın köşesine kondum
Köşenin soluklaşan açısına
Elbet öleceğim kara bir odada
Tanrının bileklerine kondum
Affetme beni!

Bugündü, ölüyordu ucuz partilerde ucuz adamlar
Ellerimle kondum, kan arabasının kaputuna
Kuş değildim, yoktu kanatlarım, sestim sadece
Gittim, yağın karın alnına kondum
Ve dokundum uzayın sonlu sonsuzluğuna
Çevirdim kendime seni,
uzun uzun dudaklarına kondum
Lütfen affetme beni!

Şimdi göğsünde parlayan kelebek bileklerimi kanattı
Köprülerden uçtum, giderlerden aktım
Sana söylediğim şarkı bitti
Sana üzüldüğüm sedir çıktı
Sana kalbimi yedirdim
Tuttum parmaklarına kondum,
yaşlı bir hayalet gibi
Çünkü insan merdiven altında yapılmış bir hatadır
Sev ama affetme beni!

Serap Ash ARAKLI**PERVA**

Anneler hep iyi olsa da
iyi kalpli birer ölüdür her baba
babamdan bir tık önce Oğuz Atay tuttu elimden ilkin
"korkma!" dedi
bütün korkuların başında beklemişti
inandım

İyi güzel ve çirkin ülkemde
korku hep var oysaki
aşk ve şiir sayesinde
kalbim ve kaç gençliğim var pervasız
değişmem hiçbir darbeye
içimdeki tek darbeyi

Hüznü kırmızıya korkuyu sarıya boyadım
kadını, kalbimi kuşanıp da dağa çıktım
korkuyu budamak afili hünerim benim
önüme Galatasaray da çıksa yenerim
bir tek sudaki bıçak parlar, anladım--
babama yaslanıp ölmelerim ki bordo mavi

Korkuya sordum söyledi:
Korkusuzluk ölümü bile öldürür
kadını büst yapar aşkı yeniden yaratır işte!

ŞİİRDE ÖNYARGI YA DA HALO VE HORN ETKİSİ

Hasan EFE

Yaşamda çoğu kez kaçamadığımız veya kaçınmadığımız bir durumdur önyargı.

Bir kişiye karşı kalıplaşmış ve önceden edinilmiş tutumlarımız olabileceği gibi başka şeylere karşı da önyargılarımız olabilir.

Bu insan olmanın bir özelliğidir.

Bazı zamanlarda bizi koruyan bir durumdur da.

Bilinmeyene karşı gelme, ayak direme veya o şeyden uzak durma, bilinçaltının bizi korumaya almasıdır.

Önyargı psikolojide nesnel bir değerlendirmeden çok duygu ve yargılara dayanır. Bu, daha çok bir grup ya da o grubun üyelerine karşı edinilen olumsuz, kalıplaşmış ve önceden edinilmiş tutumlardır.

Bilimsel çalışmalar önyargıyı psikolojik olarak üç yönden ele alır.

a) Bilişsel Bileşenler (Kalıplaşma):

Bir grubun ortaya koyduğu etkinlik, düşünsel oluşumlar ya da davranış bütünlüğü kişinin ya da kişilerin zihnindeki inançlar olumsuzsa o grubun içindeki herkes olumsuzdur. Örneğin bir okura göre *Birinci Yeni* (Garip) şiiri olumsuzsa o grupta yer alan bütün şairler olumsuzdur.

b) Duygusal Bileşen:

Bir gruba karşı hissedilen duygu; sevinç, korku, nefret, hoşnutsuzluk, coşku... Örneğin günümüzde Tasavvuf ve Divan Edebiyatına karşı duyulan hoşnutsuzluk günümüzde bu tarz ürünler veren şairleri kimi okurlar olumsuz bakmaktadır.

Ya da *alışılmışın dışında bir durum* buna neden olabilir.

Sözgelimi Ahmet Telli'nin 1966-2016 yıllarında *Vedâ Divanı*'nda bir araya getirdiği toplu şiirler.

Bu kitapla Telli geleneksel hale gelen bir yaklaşımın, alışılmışın dışında, şiirlerini son dönem şiirlerle başlayıp en eski şiirlerine (1979-Yangın Yılları) yer vermiştir.

Öte yandan imgelerin çok kapalı ve belirsiz kaldığı önyargıları kitabın okuma güçlüğü oluşturduğu öne sürülmekte.

c) Davranışsal Bileşen (Ayrımcılık):

Bu bileşen önyargının pratikteki işlevselliğidir. Kişi, kişiler veya gruba karşı adil davranmama. Burada yine Telli'den örnek vermek gerekirse, şiirler tek kitapta yer aldığı için belli izlekler tekrarlanır izlenimi yaratmakta; *direnış, hüzn, yolculuk vb.* Bunlar bir monotonluk oluşturmakta, öte yandan kitabın görünüm ve işlev açısından büyük, okuma pratiği oluşturmamayan büyük bir yapıya bürünmesi gibi görüşler...

Önyargının psikolojik nedenleri şöyledir.

Bunlar; *zihinsel kestirmeler, İç grup (biz) kayırmacılığı, sosyal kimlik kuramı, günah keçisi ilan etme.*

Beynimiz dünyayı ve çevremizi anlamlandırmak için hızlı bir şekilde sınıflandırır. Yani *ben-sen, biz-siz veya bizler ve onlar* gibi gruplara ayırır. Bu, beynin zihinsel işleyişin bir mekanizmasıdır.

Biz yani *iç grup* kayırmacılığında zihin, bireyleri kendilerine ait hissettikleri grubun üyelerini daha yakın, sıcak ve olumlu değerlendirip kollar, yakınlık duyar yani kayırır. Böylece kişiler özsaygılarını ve özgüvenlerini yükseltmek için ait oldukları grubun üstünlüğünü düşünür ve bunun böyle olduğuna inanır. Bu da diğer grupları küçültme eğilimi yaratır. Yani bir önyargı ortaya çıkarır.

Böylece toplumsal veya bireysel başarısızlıklarda yaşanan öfke, kızgınlık, kırgınlık veya suçluluk genellikle azınlıkta olan gruba yüklenir.

Önyargı çatısı altında yer alan diğer psikolojik kavramlar **halo ve horn etkileridir.**

Bunlar arasındaki ilişki **bir bütün ve spesifik** bir etkidir.

Halo Etkisi:

Genel olarak önyargı örtüsü altında yer alır. Bu, en yaygın bilişsel bir önyargı türüdür. Önyargı, bilgiyi beyinde işlemek için kullandığı *genel taraflı zihinsel kalıpları ifade eder.* Halo etkisiyle bir kişi ya da nesneye ait *tek bir olumlu özelliğin öne çıkarılarak* diğer özelliklerin görünmemesidir. Örneğin bir edebiyatçının fiziksel özelliği; giyimi, konuşması, duruşu bir kişiyi olumlu etkilemişse okur onun bütün yapıtlarına da olumlu bakar. Yani kişi üzerindeki herhangi bir olumlu etki, karşıdakinin olumsuz, istenmeyen özelliklerini görmesini engeller ya da üstünü örter.

Bunu bir başka şekilde de görebiliriz. Örneğin kişi şairin bir kitabından veya bir şiirinden olumlu olarak etkilenmişse o kişi, şairin olumsuz olan ya da etkili olmayan diğer kitap veya şiirlerini de beğenebilir.

Bir olumlu özellik, şairin geride kalan ilgisiz, olumsuz özelliklerini de olumlu olarak bakar. Yani onun zekası, güvenilirliği, incelik ve nezaketi olumsuz olsa bile olumlu olarak görünür. Bu bir genelleme yanlılığıdır.

Önyargı ve halo etkisinin işleyiş ve farklılıkları şöyledir;

a) Parça Bütün ilişkisi:

- *Bilişsel önyargı*, beyin karar süreçlerini hızlandırmak için kullandığı mantıksal gerçeklikten ve bütün sistematik eğilimlerden sapar.

- *Halo Etkisi*, geniş önyargı bütününe spesifik bir parçasıdır. Bununla insanları objektif olarak değerlendiremeyiz. Beynimiz kısa yol kullanır ve hataya neden olan bir önyargı gelişir.

b) İlk İzlenim ve Kalıpların Şekillenmesi:

Önyargılarla geçmişte yaşananlar ve toplumsal olarak kabullenilenler öne çıkar.

Halo etkisi ise ilk izlenim ve buradaki baskın bir özellik öne çıkar. Yani halo etkisinde bir anlık etki belirgindir. Bir başka ifadeyle, halo etkisi bir anlık olumlu duygusal bir önyargıdır.

c) Horn (Ters Halo) Etkisi ile İlişkisi:

Horn etkisi olumlu genellemelerle ilişkili değil.

Halo etkisinin zıttıdır horn etkisi. Yani bir öznenin tek bir olumsuz özelliğinden yola çıkılarak onunla ilgili genel olumsuz bir önyargı geliştirmedir. Örneğin bir şairin bir şiirini ya da kitabını beğenmeyen okur, onun bütün şiir ve kitapları hakkında olumsuz düşünür.

d) Doğrudan Karşılaştırma:

Kalıpyargı ve halo etkisi;

Kalıpyargı, grubun genel özellikleri, gruptaki herkesin aynı özellikleri taşıdığı şeklinde düşünülür.

Halo etkisi, bireydeki tek bir baskın özellik, kişinin bir doğrusu, güzelliği veya fiziki özelliği bütün kişiliği yüceltir.

Örneğin kalıp önyargıda İkinci Yeni şairleri iyidir düşüncesinde olanlar, bütün İkinci Yeni şairlerinin iyi olduğunu söyler. Halo etkisinde ise İlhan Berk'in bir şiirinden etkilenen kişi onun bütün şiirlerinin iyi olduğunu söyler.

Halo etkisine genel olarak bakarsak zihnimiz tarafsız olarak düşünemez. Yani halo etkisi zihnimizin objektif işleyişine bir engeldir.

Bir yerde halo etkisi önyargı oluşturma işleyişidir.

Bu etki günlük yaşamımızın her alanında görülür.

Genelinde edebiyat, özelinde şiirde de öne çıkar.

Şiirlerde ve şiir kitaplarında halo etkisi ile sıkça karşılaşırız.

TURNA

Habitusumuza göre
Ali, turnaya benzerdi
Turna, Ali'ye

Yazdım bu şiiri
Üstümüzde uçan her turna
Ali'nin kuşudur, diye

Ali gibi
Onun uçuşu ibâdet
Kanatları gök seccadesi

Uçarken akşam vakti seher vakti
Kırklar yediler gibidir

Turna dediğin
Bazen yerde bazen gökte
Tılsım tılsım, köpük köpük
Yaşayandır

Nehir geçer yol yürür
Hayatını
Emeğiyle anlatırdı

Şimdi bilmezler
O bir kuş idi
Irmakları, çiçekleri bilen sesiyle
Muhammedî söylerdi

Haram yememiş his ve
Azalarıyla
Sesini gökçe bir ozan gibi
Ovalar üstüne elif elif yayar
Geceye, bitkiye, geyiğe
Düşen yaprağa, akan suya

Ne zaman dünyadan yorulsam
Çıkar karşıma bir yerlerde
Ses verirdi
Nuh'un kadrosundan biri idi

Kanatlarında her daim
Yeniden dirilişin ilhamı var idi

Denizleri, bulutları, ormanları geçerken
Bir turna
Gökyüzünde murad idi

Özelle okur ve eleştirmenler şiirin, şairin kimliğinden, tanınmışlığı ve yaşamından olduğu kadar onun bir şiirinden veya şiir kitabındaki bir dize ve bölümden yola çıkarak metnin bütünü hakkında kusurlu veya kusursuz olduğu şeklinde yaklaşarak bir halo etkisinin içine girebilirler.

Bu etkinin oluşumunda şairin tanınmışlığı, **kimlik** veya **kişiliği karşımıza** çıkar. Sevilen, çok büyük kabul edilen bir şairin yazdığı her dize, beyit, bölüm yani şiir okur veya eleştirmen tarafından doğrudan olumlu kabul görür. Başkaları tarafından kusurlu olsa bile o kişi yani halo etkisindeki olan birey o şiirde diğerlerinin göremediği felsefi, sosyolojik, dramatik, estetik, söz dizimsel bir özellik olduğunu ortaya koyarak kendisindeki halo etkisini sürdürür.

Ortalama bir şair bile olsa halo etkisi şiir ya da şairin üstünlük algısında ısrar eder.

Diğer özellik ise **ilk dize, ses özellikleri (uyak, dize ve dizilim)** şeklinde belirir. Okur veya eleştirmen şiirin ilk dizelerinde çarpıcı ve etkili bir örgü yakaladığında halo etkisi ortaya çıkabilir. Bu, okur ya da eleştirmende **ışık çemberi / hale etkisi** oluşturur. Onu sarıp sarmalar. Bu ışığın etkisinden kurtulamaz.

Bu ilk izlenimdir.

Böylece şiirin geri kalan dize ve bölümlerindeki eksiklik, aksaklık bu ışık çemberinin etkisiyle görülemez. Öte yandan anlam düşüklüğü ve zayıf imgelem fark edilemez.

Bunların dışında **horn etkisi (boynuz etkisi ya da ters halo etkisi)** de öne çıkar. Şairin kişiliğinde beliren veya öne çıkan antipatik, politik yaklaşım vb özellikler veya bir şiirdeki küçük bir hata okurun veya eleştirmenin şiire bakışını tamamen olumsuzlar. Onu kötü ve değersiz bulur.

Örneğin bir siyasi grup Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Hasan Hüseyin Korkmazgil vb. şairleri politik yönleri nedeniyle olumsuz bakar. Bir başka grupsa Necip Fazıl Kısık Kürek, İsmet Özel'i.

Bir yapıtın, şiirin, bütününden yola çıkılarak yapılan **metin içi değerlendirmelerde** de bu özellik görülür. Şiirin bütünlüğündeki bir dize ya da bölümdeki bir ses, yineleme vb özellik okur veya eleştirmenin beğenisiyle başarılı olduğu düşünülür.

Bu tür tartışmalar günümüz modern şiirinde çok yaygındır.

Örneğin bir şiir öne çıkan bir yayınevi tarafından basılmış ya da şiir ödül almışsa, bir psikolojik etki görülür. Okurda, "Bu ödül aldığına göre iyi bir şiirdir," izlenimi yaratır.

Bu durumda zihinde şöyle bir işleyiş görülür.

Eleştirmen bir hatayı görse bile bunu, "O bilerek yapılmıştır, hata olarak görülmemeli," düşüncesi belirir. Yani ışık etkisi öne çıkar.

Bir de **gruplaşmalar** görülür. Okurlar veya eleştirmenler kendilerine yakın buldukları ürünleri alıp okurlar ya da incelerler, diğerleri olumsuzlanır. Bu durumda muhalif gruplara karşı ters boynuz etkisi (horn etkisi) görülür. Yani şiirin kendisi değil, şair hangi grup ya da toplulukta ise o şiirin özelliğini belirler.

Genel olarak edebiyat özel olarak şiirde bu psikolojik etkiden sıyrılmak o şair ve şiirin objektif okunup değerlendirilmesi kaçınılmaz bir öneme sahiptir.

Birçok psikolojik özelliği içimizde taşıyan bizler önyargı; halo ve horn etkilerinden ne kadar uzak durabiliyoruz?

Kaynaklar:

1. Bilişsel Psikoloji, E Bruce Goldstein, çev., Okan Gündüz, 2024 Kaktüs Yayınları
2. Boşlukların İnsanı, Prof. Dr. Sinan Canan – Prof. Dr. Uğur Batı, 2. Bas., Kasım 2023 Tuti Kitap
3. Beyin Nasıl Okur, Stanislas Dehaene, Çev., Ozan Karakaş, 2. Bas., Haziran 2017 Alfa Bilim Yay.

Seher ÖZKÖK

VUR

Bir hüznü yaşadım gözlerinle
Her sözcük kesintisi sevmenin
Her susuş bir itiraf
Bir şeffaflıktan sızıyor işte için
Bakış pencere açıyor dünyaya
Ya rüzgâr çıkarsa diye bakıyorsun bana
Ya çıkıp giderse için beni almadan
Bir sokak kenarında soğuk bir taşa
Bırakılmış bir gölge olursa beni sevdiğin
Kalırsa parmak uçlarında ruhumu tutmak istediğin
Üzülme bir su perisi olurum sana, sonra bir kuyu
Kendini doğurmana anne, rüyana bir uyku
Susuzluk da çölden geçene kadar
Üzülme
İçindeki dağa saldır
Vur çekici Ferhat
Vur kibrine ve depreşsin feryat
Aşkla kendinden kendine doğru
Gittiğinde dönecek devran, kırılacak saat
Şimdi kapa tüm bakmalarını
Eşikte dur, bekle
Su gelecek sana, seni çağırdığı yerde

Müjdat GÜVEN

AĞZINA KADAR SESSİZ

ömrümün içinden
ince bir demiryolu geçiyor
aynı gövdede
başka şehirlere dağılıyor yüzüm

kim gittiyse
bir makası çevirdi içimde
bunca gidişten sonra
aynı adla çağrılan
kaç kişiyim bilmiyorum

bedenimde yerler var
dokununca kimseye ait değil
çekilince acıyor

bir dostun sarıldığı yer
omzumda boşluk
su içtiğimiz bardak
ağzına kadar sessiz

avuçlarım
çekilmiş bir elin sıcaklığında
benden uzun kaldı

ben geç ayrılıyorum
önce yokluklarım uyanıyor
ben arkalarından

Cansu AYDIN

MEÇHUL DERİNLİK

Maviyi anlarsın.
Denizi anlarsın.
Mavi denizi
Zor anlarsın...

(Melih Cevdet Anday)

ak köpüklü dalgalar mıdır bulutlu gökyüzünün şiirini
mavimsi sözcük fısıltısı olarak çeviren mütercimler?
masasında açılmış uçsuz bucaksız bir defter şu engin,
dünyanın hâlini düşünüyor şimdi, o bitimsiz sayfaları
okumaya çalışırken gözlerine mürekkep damlamış kadın
kahkahalarla gülenleri, hıçkırıklarla ağlayanları;
ama daha çok ağlayanları...
hangisi daha fazla bilmiyor kum tanelerinin sayısı mı
yoksa pişmanlığın gözyaşı tuzu kristalleri mi?

bakıyor ve görüyor yalım yalım büyümekten yorgun tini
milyarlarca yıllık bir yıldız tecrübesinin gama ışınları
içinde:
hepsi sarışın yaşam tanrıçasının görkemine zebercet ayna,
kırılıp boşlukta savrulmamak için melteme direnen
palmiyeler...
kumsalda flanör köpekler sürdürürken mutlu oyunlarını
bir anlığına unutuyor fani akıl sahipleri de
zihin uçurumlarındaki kayalıkları yıkan sloganı
-“Memento mori!”nin solmuş dağ çiçeği renkli yankılarını,
köpüklü suyla sönen ritüel mumları eşliğinde
çileyle çatırdarken kemikleri Ölüm’ün çaresiz
haykırışlarını-
ve kamburlaşmış sırtlarına yüklenmiş öbür dert okkalarını
hafifçe kulaç atarak dans ederken Lethemsi sulara.
anlamazlar sonsuzdaki sonluya neşeyle verilen büyük bir
onaydır
ve dev Ölümcül Gece Gölgesi’nin taç yapraklarının mor-
lacivert karanlığı
bastırırken acunda kaçınılmaz ve hazin,
kendisi için- varlığın hiçliğe yenilgisini yüce gönüllülükle
kucaklaması:
boşvermişliğin suları, “bir varmış”tan “bir yokmuş”a doğru
akıp giden
meçhul derinlik...

âh! gökyüzünün dilini deniz bilir, denizin dilini gökyüzü;
ama gökdenizinkini şairler...

Karataş Sahili, 4 Ekim 2026, Pazar

Ekrem ACAR

RÛHÎMORON

II
bu soba neden yanmıyor nedir böyle hep cayır cayır yanardı
kendini kapadığını oda mı anladı cananın
soba bile anlıyorsa aşktan benim mi kafam kalın
uykuyla uyanıklık arası her şey karışıyor çifte şelalenin
sesine
sühûlet bilmez ki bazı usuller usul usul sussak

Âba Müslim ÇELİK

SİF VE AKTİF

Kalbe günışığı değdikte
gayri dev(e)ran görer iççerimi
sezgisel öz, önce Göztepe
nabzında, can öztür diler
ve

Sözcükler yağarken damla
damla! Aynası yorgun mavi
bidenem! Serin gözlerinde
Nodar Dumbadze! Sırlanmış
handiyse

Nük(h)et! Terkettikte dünyayı
Göğün, kısılr efkârı lambası, evet,
işbu küser ve gülümseyişleri
ayrılığın rengi, küstümotu
çiçeği

Ey, ülke(m)! Görüyorum Güneş'i
avuçlarıma alarak! Öpeceğim,
bak, incinsem de incitmedim seni
Güre sahilinde Ay, çarşaf
sermiş mavi tarla üstüne
Af diyor! Kanatmamış
iççerimi halbuki hâlâ
Başımda “nenni” akçakavak
yelleri

Ben yine, Ay ve duru
aşığı saklayayım ah
bu yaz gönül bahçeme
üşümeye dalında **Erengül**
Karbeyaz, sabah akşam
hepsi bu...
mu?

Eylem Hatice BAYAR

YOLCULUK

Turgut Uyar için

sarsıldı ruhum o son rüyada
oysa her şey sakindi zamanın akışında

hasta mıydım yoksa yaralı?
hepsi sis içinde aklımda

ey yaşanılır zamanlar ve güneş
şimdi çekimser bir kuş omzumda

durdum sarı güller bahçesinde
biraz mağrur, biraz kederli, çokça yeşil

ey yaprakları dallara yeniden yerleştiren kalbim
umut da biter sen kararınca

değil mi ki kıyısında yız o engin düşün
bırak açılsın kanatlarımız sonsuzca...

Ali Asker BARUT

MERHABA

Merhaba arkadaşım
Dumanın dağılıp gidiyor uzaklara
Senin mi bu tekrarlanan hüzn

Merhaba dostum
Ağır ağır geçen bulutlara
Bir de dağlara dalgın bakma
Senden bilirler ayın açılan uykusunu

Merhaba adaşım
Kalbine incelik
Yüzüne mahzunluk düşürmüş
Az önce geçtiğin bahçe

Merhaba kardeşim
Üstü kiraz ve gözyaşı lekeleri
Bir mendil asmışsın rüzgârın avlusuna
Ürpertip durur şiirimi

Merhaba sevgilim
Durduramıyorum yüreğimin atışlarını
Gelirken sen bana
Kuşlar ve lirik bir sabahla

Şerif ERGİN BAY

MASIRLIK

Güneş
oraya doğmaz
kelebek gibi konar
bütün yaz, her sabah erken.

Ve neden
şaşkın değil kargalar
havalanırken ovaya.

Güneş
oyalanır gönlünce
Masırlık Tepesi'nin göğsünde.
Gözükara birkaç köylünün
alın teri ve eskiyen mendiliyle
dağı açıp da döktüğü* o bağda.

Güneş ensemde ve ben
her kuşluk Masırlık Tepesi'ne bakarken
pipom söndüğünde ayrılıırım
usulca
hiçbir yere çıkmayan bu kederden.

**Bağ dökmek: Genellikle boş, hiç işlenmemiş bir yeri üzüm
bağına dönüştürmek. Akseki, Gündoğmuş.*

Barış ERDOĞAN

*adımız şakiye çıkmış, eşkıyaya çıkmış
dağları haraca bağlamışlığım yalandır*

Benim haydutluğa, eşkıyalığa kapı açıp içeri buyur etmem çok eskilere dayanır. Hayali bir Bursa gezisinde, Karagöz'le Hacivat'ın sonlarını merak ettiğimde falan. Şimdi her şey köpük köpük dağıldı. Orhan Bey'in kulağına kar suyu kaçırırlar: Efendim, Karagöz güzel hikâyelerle cami inşaatında işçilerin çalışmalarına mani olduğu için başı vurulmalıdır; öyle de olur. Sanırım bizi üzme adına hikâyenin sonu böyle bitirilir. Ülkeyi korkusundan terk eden Hacivat da yolda eşkıyalar tarafından öldürülür. Üzüntümüz katmerlenir. Teselli edecek bir cümle yok mudur? Elbette var. O eşkıyalardan birisi balmumlarıyla ölüme giderken teşhir edilir. Tarih Deyimleri Sözlüğü'nü okurken karşıma çıkmıştı. Balmumu hikâyesi şu: Eşkya idam sehпасına giderken omzunda yakılmış balmumu taşırdı. Mahkûmlar onu o halde görünce ölüm yolculuğunun başladığını anlardı. Sanırım burası da içimizin soğuması içindir.

Eşkyalığın, haydutluğun ince eleştirisini R. Halit Karay'ın İttihat ve Terakki üyeleri avcılığı üstüne yazdıkları insanı bin kez düşündürür: *"Muhalif mi? Al aşağı... Muharrir mi? Vur başına... Türk mü? Sür ölüme... Rum mu? İşte parasını... Ermeni mi? Kes kafasını... Arap mı? Çek ipe... Kadın mı? Gönder eve... Haydut mu? Buyurun köşeye... Külhanbeyi mi? Gelsin yanıma... Yahudi mi? Sor fikrini... Kalan kimseye at sopayı... Paraları koy cebine... İşte sizin programınız bu!"*

Benim asıl eşkıyam Hüseyin Rahmi'nin Can Pazarı'ndaki serseri üç haydut genç falan değildir, Eşkya İninde'kiler hiç değildir; Robin Hood'dur. Walter Scott'un Ivanhoe romanında karşıma çıkmıştı ve kendime şu soruyu sormuştum: Eşkya mı olmak istiyorsun; o halde Scoot ol. Denemelerin tadını biraz da masalsı anlatılar artırır. Kendisini Sherwood ormanlarında yalnız bırakmayıp yer yer desteklemişimdir de. Bizim İnce Memed'i Robin Hood'a benzetmeler de varsa da hikâyeleri farklıdır. Çin romanlarında, efsanelerinde, öykülerinde haydutlara yakıştırılan tek ad "haydut"tur ki tastamam doğru.

Şairler dünyasında haydutla haydut olunur, yol kesilir, yola çıkmış İskender'den bile hesap sorulur. Bir şartla: Şiir bahçesinde. Ahmed Arif'in, *"Hükümdarlar, saldırganlar, haydutlar./ Haraç salmışlar üstüme./ Ne İskender takmışım./ Ne Sultan Murat."* dizeleri belki bir haydutluk türküsü değildir ama bir meydan okuma, haydutluk alanına giden çiçekli bir patikadır. Balkan toprakları kokusu aldığım "haydut" sözcüğünde Macar dilinin kılıcı vardır, XVI. yy'ın çete elebaşlarının eşkıyalık nutukları vardır. Tarihimizde bir yol gezinsek Bolu'dan başlayıp Kastamonu'ya, oradan da Çankırı'ya geçsek yolda haydut sürüsüyle karşılaşırız.

Haydut, Balkan dillerinde hayra alamet bir ifade taşımaz. Wikipedia, *"Hajduklar, Osmanlı Türklerinin yönetimine karşı savaştan romantize edilmiş kanun kaçaklarıydı."* bilgisini uygun görür. Schiller'in Haydutlar'ına bir çengel atıp oyunun acı ve tatlı yanlarını ortaya koyalım. Schiller haksızlığa uğradığını düşünen, idealist Karl Moor'un haklı isyanına ayna tutar. İyilikle kötülüğün çatışması temeline dayanan oyunda kötülüğün sembolü isyankâr kardeş Franz vardır. Haydutlar'la ilgili ilginç bir bilgi vermekte yarar var burada: A. Vefik Paşa, Bursa'da vardır. Moliere oyunları başta olmak üzere Haydutlar'ı da sahneler ve Alman velihtı Wilhelm'e jest yapar. Habil ve Kabil hikâyesine bağlamak istemiyorum ama

FİTİLCE

yürüsün aşkımız
bizim bilmediğimiz yollardan
sudan başlasın dağların sesi
gül ağzından öpüyorum
dilime yapışan ayazı

iki nehir arası toprakların
sırtını kaşidım durdum bunca zaman
sıkı dokunmuş bir hırka hiç üşütmüyor
yolların tiftiği soğukları büründüm
kızın saçlarından çektim bu filiği

içimi doldurur
suların üstüne çıkan bulutlar
ancak bir güne geçer insanların nazı
akşamı teyelleleyen günlerden öğrendim
güz alacası gecelerin serinliğini
dikişine göre konuşuyor yaması
ellerim boşa çıkmış
ipliğini sürükleyen iğne

yürüsün suların mızıkaları
soluğun gelgitlerin avazı
dokunduğum adacıkların yosunu
öyle yumuşak parmaklarımın ucu
ışığın erimesi gecenin tortusu
hiç değinmiyor kömür gözlü fitile

haydutluğun patikaları çok geniştir. Örneğin Yozgat, Amasya, Sivas ve Malatya yöresinde görülen Celali isyanları başlı başına haydutluğun kara rengini taşır. Osmanlıda merkezi otorite zayıflamıştır, haydutlar dar boğazlarda soygunlara girişmişlerdir. Ekonomik bozulmalarla birlikte savaşlar, toprak düzeninin aksaması tehlike çanlarının çaldığına işaretler. Biz şiir bahçesinde kalmayı sürdürelim. Sözcüğü Yunusça ilahilerin tatlı çeşmesinde durulayalım: *"Harami gibi yoluma/ Arkurı inen karlı dağ/ Ben yarımdan ayrı düştüm/ Sen yolumu bağlar mısın?"* Bahçelerde hüküm süren artık harami hikâyeleri. Güllerden eser yok. Ataoğlu Behramoğlu da ülkeye haramilerin sahip olduğuna işaret eder yıllar önce: *"Türkiye, üzgün yurdum, güzel yurdum/ Harlı bir ateş gibi derinde yanan/ Haramilerin elinde bunalan"*.

Haydutluğun kılık değiştirmiş bir adı vardır ki o da şakidir. Bir zamanlar şakilerle başımız dertteydi. Arapça şakinin çoğulu olan eşkıya Anadolu'ya da sıçrar, Cahit Külebi'nin doğduğu köyleri basan harami (sergerde, külhanbeyi, celali, türedi) artık şiir dilinde filizlenmiştir. Dadaloğlu, Şah İsmail, Koroğlu gibi adlar için de eşkıya sıfatı uygun görülmüştür; onlar olsa olsa şiirin hükümdarlarıdır. Halkın can ve mal güvenliğini tehlikeye atan eşkıyalar "yoldan çıkan, bedbaht, azgın" bir gürühtür. Bunlar cehennemden dip köşesinde zebanilerini bekler ki Dante'nin İlahi Komedi'sinde gezinenler rahat bir nefes alırlar.

Şimdi nerede o eşkıyalar? Bilmem. Homeros nerede olduklarını biliyordu: *"Burası işte, yabancı, o aradığın toprak./ ama bugün azgın ve tanrısız eşkıyaların elinde."*

YANLIŞ ZAMANLAR DURAĞI

Okumakla bitmeyen yıl oluyor
Vermediği sözleri bile tutuyor zaman
Ey yaşamak zaten bir bahanedir diyen koro
Ey yaşamın paha biçilmez enstantaneleri

Her yaprak zamana adanmış bir rüzgârı sınır
Bu adanmış yöntem bu umutlar toplamı
Adınıza özenle çiçek fişkıran yaz
Suyun kapısına bir reçine akışını yeniden çizer

Kusur arıyoruz boşuna dalın bağlandığı zamana
Dağlara bakar gibi bakıyoruz dağlar bahane
Bu yanlış zamanlar durağında
Bilip de söyleyemediklerimize

Ejder DEMİR**DERS NOTLARI**

dersimiz matematik
iç acılarımızın toplamının
gayrisafi milli hasılaya bölümü
kaç kalori eder hocam
türkiye yüzyılı maarif model
disiplinler arası ilişki açısından soruyorum
yanlış anlamayın lütfen

dersimiz hayat bilgisi
gelirimiz dar, giderimiz bol, bakiye sıfır
devamlı frikik veriyor mini etekli bütçemiz
rötgene yatmış beklerken görüyorum sizi
hayırdır hocam

dersimiz müzik
bir tek “erik dalı” yetmez
meşe, ladin, gürgeni de deneyin sırtımızda
damardan bir şarkıya altyapı olabilir çılgınlığımız
olmazsa toplar gideriz hocam
atar ve toplar damarlarımızı

dersimiz beden eğitimi
doludizgin koşuyoruz peşinizden
tökezleyip düşmeyiz evvelallah
siz rahat olun hocam
biz varken kimse kurşuna dizemez
kurşun askerlerinizi

dersimiz türkçe
özne hep sizsiniz hocam
yersiz yurtsuz tümleş biz
tırmalamadan, tırnak içine alın söylediklerimizi
çok fena sıkıyoruz dışlarımızı

BULANIK DERE

dağ çiğnemiş coğrafya düzlemiş ağzından
taşıyordu atardamar yatağın serildiği yere
balçıklar boyayıp kahverengiye düşman eden
dere boylarını içlerini diplerini ve dahi kendisini
yediğinden şişkin bir yılan gibi süzülüp
okunmaz bir yazı gibi silince geçtiği yeri
susmalar yarattım bulanık renklerden

uzak dağlardan ovaya kuzey yamaçlarda
kuzguni kar ile az hınzır olmayan ben
tuğla yığıp dünyada mekâna inanıp
dere boylarını içlerini diplerini ve dahi kendisini
başka yer kalmamış gibi ve sanki
son kara parçasının fatihini alkışlayıp
kader adıyla bağrımıza bastık

kim görmüş suyun yatağını bıraktığını
belli olmaz mı nehrin tarihi aldıklarında
bardakta bıraktığın payı bırakmayınca
dere boylarını içlerini diplerini ve dahi kendisini
su yolu değil sanki acının asfaltı
denizi gebe bırakmış bir kedere

eriyen bir şeyler var dağların sırtında
yağmur diye çağrılan bir cerrah var
misafir midir yılda üç mevsim yatıya
bir mevsim acıya dolanan cinnet
dere boylarını içlerini diplerini ve dahi kendisini
cesareti canla alkışlayan işgal
yaşıyoruz şimdilik bir üveylikten hallice

Nevzat KONŞER**KIYAS**

Beni bir taş ile kıyaslayıp
uçurumdan atsaydın
böyle ölmezdi ruhum!

Sen kendi çocukluğunun
zayıf tahtalarına basıp
çıkan sese küfrediyorsun!

! Beni kıyasa sokma
beyninde yarattığın hiçler ile!
Devrik bir cümle gibi kararsızım
yarım bir söylenişim dudaklarında!

Böyle kırılısam kim duyar
kim gözyaşı çizdiğimi bilir
çoktan ıslanmış tuhaf yapraklara?
Kim anlar şiirlerimin çektiği acıyı
kim susar acıyla konuşa konuş?

Etme! Beni sevmediğini göstermenin
başka bir şeklini icat etyle!

ZAFER ZORLU'NUN 'ETTEN KURGU'SU

Orhan EMRE

Surrealist bir şair ve kuramcı olan Gherasim Luca, şiirlerinde dilin metinlerini zorlar. Bu metinler, kekemedir. *Seni seviyorum se se se/ seni se se seviyorum/seni tut tut tutkuyula/seviyorum tu tu tut tut tutkuyula/seni seviyorum tutkuyula... /t tutkuyula/se se se se se seviyorum//*

Böylelikle tek metin yerine okuyucunun dünyasında birden fazla pencere açılır, arzu yoğunlaşır ve artık dil, zapt edilemez bir şekilde her yerdedir ve her şeyi ne pahasına olursa olsun birbirine bağlar. Görünmek istemeyeni görünür kılmak ister. Görme ya da görünme arzusu Walter Benjamin'in de sorunsalları arasında yer alır. Gerek Luca gerekse Benjamin için bu durum aslında dünyanın bir hiper metinden ibaret olduğunu gösterir.

"Ne pahasına olursa olsun o beni görmeden ben onu görmeliyim," diyen Walter Benjamin, Klee'nin "Angelus Novus" adlı tablosu ile şunları söyler: Klee'nin "Angelus Novus" adlı bir tablosu var. Bakışlarını ayıramadığı bir şeyden sanki uzaklaşıp gitmek üzere olan bir meleği tasvir ediyor: Gözleri faltaşı gibi, ağzı açık, kanatları gerilmiş. Tarih meleğinin görünüşü de ancak böyle olabilir, yüzü geçmişe çevrilmiş. Bize bir olaylar zinciri gibi görünenleri, o tek bir felaket olarak görür, yıkıntıları durmadan üst üste yığıp ayaklarının önüne fırlatan bir felaket. Biraz daha kalmak isterdi melek, ölüleri hayata döndürmek, kırık parçaları yeniden birleştirmek... Ama Cennet'ten kopup gelen bir fırtına kanatlarını öyle şiddetle yakalamıştır ki, bir daha kapayamaz onları. Yıkıntılar gözlerinin önünde göğe doğru yükselirken, fırtınayla birlikte çaresiz, sırtını döndüğü geleceğe sürüklenir. İşte ilerleme dediğimiz şey, bu fırtınadır. (Walter Benjamin, "Tarih Kavramı Üzerine," *Son Bakışta Aşk: Walter Benjamin'den Seçme Yazılar* içinde, Hazırlayan: Nurdan Gürbilek, Metis Yayınları, İstanbul, 2012, s. 43-44., <https://birikimdergisi.com/guncel/8349/angelus-novus-ve-hemderdimiz-benjamin>)

Böylelikle her iki yazar, Zafer Zorlu'nun Etten Kurgu adlı şiir kitabının merkezinde yer alır. Onlar gibi görünme ya da görme arzusu, onun en büyük sorunu haline geldiği için, o da okuyucuyu, dünyanın kendisi gibi hiper metinlere dönüştürmek ister. Böylelikle açılan her pencere gizli olanı ortaya çıkartacaktır! Varlığının izole edilmesinin neredeyse imkânsız hale geldiği ve her şeyin birbirine bağlı olduğu bu dünyada, şairin tasarlanan çocukluğu adeta kaoslar metnine dönüşür. "DIMDIZLAK KALINIR/ SÜRÜNÜN ORTASINDA/UTANGAÇ DENEN ORGANI/GÖRÜNÜR İNSANIN/Utangacı saklamaya yeltenilir//GENİŞ ZAMANLI BİR KUCAK/AÇILIR O YUNAN FİLMİNDE//".

Her şey birbirinin içinde ve biri diğerinden ne önce ne de sonradır. Kendisini uyandıracak etkiden kurtulmak için şair, durmadan evrenler yaratır. Bu yaratma çabası şairi, şüphe töresinin anlamsız dönüşümüne sürükler.

Kendi sesini işitmek isteyen şair için bu nedenle anlam önemini yitirmiştir. Anlaman olduğu yerde özgürlükten söz edilmez. Dilin kemiği kırılmalı! "Çocuk dilinde sperme bok dendiğini okuduğumda/Yani çocuk 'dikkat, bok çıkacak' dediğinde/ kenara çekileni seni hayal etmişim" O zaman gerçekleşene ne oldu? "Seni yumurtalarla oynarken yakaladığımda/beni de oyuna katmak için/ bir tanesini bana doğru yuvarlıyorsun/ve yumurtadan gelen çatlama sesini

duymuyorsun!" Boşluğun ortasında kendisini yaratma çabası onu aynı zamanda çıplak bir varoluşa sürükler. Hor görülmenin inciticiliği, uyumla çatışmayı getirmiştir. Sadece dilin düzenine değil dünyanın düzenine de boyun eğmek istemez. Bu başkaldırı, kendi varlığını sürdürmek için, onun koruyucusu haline gelir. "utangacın bir yerden çıkarsa eğer/zayıf noktan görülecektir/Bunu duygusal şantaja çevirmek/yüzyıl ve şiirinizin ortak noktası/[edebiyat ve gelenek] /Oyunda bombacı sen oluyorsun/kafirinizim efendim – kalbi de ölüyordur!" Öteki ile temas ederken kendini yaralar. Onun bu teması okuyucuyu da rahat bırakmaz ve görünür kılar! "Bir iki adamdan birinin/sırtını dönüştü/bir iki adamdan birinin/turnak yiyişinden/yola çıkmış olmalı ki/psikanalizci J.R. buna katlanılmaz yakınlık der!" Bu katlanılmaz yakınlık şiiri yer yurt yapar. Şiir o yurttan olmazsa zaten ne iş yapar? "SOKULUŞU BAŞI OKŞANINCA/BÜYÜK BİR TESLİMİYETLE/KUYRUĞUNU SALLAYIŞI/ Tüm kurgunun içine eder" İçinden geçtiği dünya, gerçeğin kopyalarından oluşur. Simüle edilen dünyada hakikati arar ya da hakikati o da simüle eder. "spiritiüel influencerlar/büyük yanılgıya düşüyor/insan gidince fazlalıkları kalmıyor//... Çünkü insan kurguya yenilir/oyunamlar yapılır biri üzerinde/Birinin yakası düzeltilir/İçi oyulur bazılarının//Ve o sırada oradan geçen biri/hepimizi belleğine kaydedebilir/Bu onun sonsuzluğu okuma biçimi/Akılda kalmak isteği biçimi" Bu simüle hali onu köklerden kopmaya zorlarsa da o, kültürün içinde kalır ve kendi kopyasını bulmak için yolculuğa çıkmak ister. Peter Handke Yineleme adlı romanında "eşiklerin acısını duyuyorsan turist değilsin demektir; geçiş olabilir. "Şair için Zorlu evi eşiği aşılamamıştır. "ANEM NURİYE ZORLU (2000; zafer'e): "Çimenliğin orada – Dilmaç evi önünde, Beder evi önünde – Biçer evi önünde, Bedir evi önünde -Kazıcı evi önünde – Sarı evi önünde, Çelik evi önünde – Boşal evi önünde, Zorlu evi önünde!" Hiperkültürelilik içinde yer bulamayan şair, varlığın kırılma noktasındadır. Onu var eden şey yok edilmek istenir, üstün olanlarca. Sahte olandan kurtulmak ister. Yürümenin Felsefesi adlı kitabında F. Gros'un da belirttiği gibi hakikati içkinlikten çekip çıkartmaya çalışır. Dünyanın maddi görüntüsünün hemen altında, onu taşıyan sütunların izini sürer. "Çünkü utangacıyı uygulandım/Sonra aldım bir güzel somutlaştırdım!" Kurban ile katili değil katili kurbanla yüzleştirir: "kalbin ölürken çıkardığı sesi duymak için." Biri diğerinden daha üstün mevkii de olduğuna inansa da bu zaferin kazanı olmayacaktır, birbirlerini sevgili zanneden bu iki adam arasında. "Paul Klee'nin köpek adamları sözgelimi/yüzleşmenin iyi bir örneği sayılabilir/ikisi de ötekinin önünde eğilirken/akıllarından ne geçiyordur!" Kurban ile katil ya da iki erkek arasındaki bu durum, K tipi kavga ile çakılışı beraberinde getirir. Birinin yükselişi diğerinin ise yere çakılışıdır. K harfi varoluşun kurucu öznesi iken L harfi ise sınırda yok oluşun kaçınılmaz halidir. "L-büküntünün yere çakılışı" Sınırdan yok oluş bir varoluşsal kırılmayı da beraberinde getirir. "Tarihsel L ile saatler sonra/serbest düşüşe geçerken/göz göze geliş yeniden!" Paradoksal döngünün devamıdır, kurbanın başını eğmesi. L ve K arasında, karmaşanın uçuşunu içinde kalır şair. Kökler, kusurlu... Bu kusur, uzaklaşmayı da ifadesiz bakışlarla sürükler. Bahis konusu olan şair, farklı bir varoluş için kökleri yok etmek ister. Bu durumda hiçbir şeyin önemi kalmaz, içindeki çatlamanın dışında. "Sen koridorun bir ucunda/öbür ucundaysa ben/ Van-İst. Uçağında/göz göze geldik.// : ÖNCE ÇATLAMA SESİ!"

Zafer Zorlu, *Etten Kurgu*, Everest Yayınları, İstanbul. 2026, 72 s.

DAĞLARIN, IRMAKLARIN ÖFKESİ

Duyuyor musun buzulların diş gıcirtılarını?

İçten içe kabaran öfke
çatlatıyor dağların kabuğunu
kayaların gözyaşları
sızıyor teninin altına görkemli dağların.

Duyuyor musun sesini homurdanan ırmakların;
çılginca, çaresizce, başını o vadiden bu vadiye çarpa çarpa
koşarken denize, sökerken kökünden ağaçları
ve evleri?

Duyuyor musun kalp atışını insana kızgın dünyanın;
alev kusan, titreten yer kabuğunu?

Dağlar, ırmaklar aynamızdır bizim;
bakıp o dört buçuk milyar yaşındaki aynaya
soruyor musun neden dağlar, ırmaklar ve dünya
öfkeyle başkaldırıyor insana?

9 Ekim 2026

SON EFLATUN

Hatırla menekşe yaşlarına direnen son eflatunu
ve bazı geceler kıvrılıp sağ yamacına dalganın
balık nefesinle bir taşın altında ellerin fütursuz kadife
balıkçılar da gülermiş dolaşık ağlara kapkara masallarda
ne tuhaf şimdi boyun eğmek çingenenin en pembesine
biri birine yetişmiyor aklım hercai çarkıfelek

hayali çizgilere direnen aksi rüzgârı anlat
dipsiz düştüğüm ağırlı sol kuyum ve bazı güzler
bana üç kere daha öğret dualar yanlış yere açmış
lambanın ışığı lüks tekrar et durma karşılıksız bük günü
fısıldayan gölgeler bana hâlâ güneşi hatırlatıyor

sayma kendimi tuttum durma sor
bana kaç saat ramak sarılmaya
sarılmaya uyutmuşum takatsiz zincirlerimi
kim yazmış kim çizmiş kim görmüş
tut ki ben annemden böyle gördüm

şimdi hiç uzun etmiyorum devrik cüceleri
krallıkları masallarda kalmış sayfaları kopmuş
ışık bulanık taşların arasından sızıyor

iliklendiğim umutlar veledâllin bahar olsun
bana unuttuğum şeyleri yüzünden ezber et

2025 DİZELERİ

1 Haziran 2025

Ne akan su durur
Ne karınca misali insan ordusu
İçim sonbahar kurusu
*

Yükseliyor içimde bir şey
Uzanıp tutacak takat yok
Pelte gibiyim şuracıkta
*

Şimdi git sonra yok burada
*

Bir karınca olamadım ya
Kiler de tamtakır
Kalbim de
*

Acılar dayandıkça arşa
Daha bir utanıyorum suskumdan
*

Sem zalimlikte Firavun oldun da
Ben kıramadım içimdeki putları

1 Kasım 2025

Zaman öldü cancağızım
Başımız sağ olsun
*

Yarımlarımız
Ölü doğan bir ucubedir
*

Renkleri öldü mü yaşamın
Her yer koyu kara
*

Geçmişe kaçırıyorsan
Mağlupsun kabul et
*

Dizelerim gülsün isterdim
Kırmızı kartı çakıyor dizlerim

14 Kasım 2025

Nerden geliyor böyle her gün her gün
Bu taptaze güneş
*

Penceremden düşen güneş
Kalbimi aydınlatır ilkin
*

Ne kadar aydınlıksa için
O denli parlaktır güneş
*

Ne gök öfkesi yırtar
Ne toprak kahrı
İnsanlardaki koyu körlüğü
*

Atları da sürerler dağa
*

Dilimde gün sarısı kelimeler

MUHABBET

Erkan KARA

Muhabbetle bir hayatı yaşamaya aşk gerek. Kimsenin kimseyi görmediği hatta herkesin herkese kalem kırdığı zaman, göklerden inen meleklerle ruha akıp gelen bir muhabbet, o aşktı; bu, ne mutlu ki unutulmuş biri değilsin: insanın, kendini bil'meye bağlı halleri, demektir.

Çünkü, bir varlığın ana nedeni aşk, o da muhabbetle imiş, aşkın hayat bulduğu yer. Bunun için, aşkın, muhabbete dahil olduğu bilinmediğinde, varlığında çok normal gelen muhabbetin, şükredilecek bir şey olduğu, insan, istenmeyen yalnızlıklarında anlıyor. İşte, “ben”i sevmeleri aşk sanmalar hep, aşk muhabbetini kaybettiğinde başlıyordu.

Hele ki “ben dağı”nda kaldıkça insan, bir başka muhabbetsiz, bir başka yalnızlaşıyor, ve git gide büyüdükçe büyüyor karanlık yüzü nefsin ki zamanda “insan”dan izler yok oluyor. Âh, kalbimiz bize unutturuldu mu, suda açarken nergis çiçekleri? Bu, hayra alamet bir şey değil. Sahi, sen şimdi ne yapıyorsun kalbini?

Lakin, her vakit kalbin dua hâlidir: Sabırla, incelik birleşince muhabbetle olmak, o ne güzel bir “insan” imiydi ki gitsek de biz kokusu kalırdı insandan insana. Bak işte bu, sonsuzluktur şimdi: Yaşanmışlıklarla, burda ve ötede kurulurken dünyalarımız, hissizliğini hissettiğimiz kalp ise acımızdı bize.

Yani, aşk diyorum, muhabbet için, büyümlü nisan yağmurlarının eşlik ettiği –ruhu oluşturacak o vakit ki– aşk, artık ihtiyacımız olandır. Yoksa, kuruluşumuz var, ölümle bitecek bilinç hâllerimiz hayatta. İşte, müjdenin alameti, sırrı kalpte, sevmeyi mümkün kılan sevmektir. Yaşamak, her şeye rağmen insanca.

Kolay dua değil muhabbet –muhabbet bizim varlığımız– kalındı karanlık, çünkü, her “ben” nefsi bileyleyen bir manifesto. Biz, böyle böyle mi tutamadık göz önünde kalbimizi, ey, kalp, insan seni unuttu mu? Bin narı pişiren zaman bizi unuttu ki alamadık tadını, nasıldı senin imlerin?

Bilinmek istermiş, değeri içinde saklı olan her şey. Onun için, insanı insana çalmak güzelleştirirdi. Bize kalbimizi unutturma Allah'ım. Çünkü, mayınlı toprak çiçeğe durmaz, bu, her yerde söylenir, bu, bir küçük kıyamettir. Akıl ve merhamet sahibi olmak isteyen, şimdi, bir muhabbet dileği o ki kalbin içindeydi.

Evet, muhabbetsiz, “ben dağı”nda kaldıkça insan. Ve daha da gürleşiyor hayatta, o çöl dili, sol göğsünde nergis taşıyanın. Ki kalp yoksulu değildir insan, kalp yoksundurmuhabbetten. Artık, arınmak için, git, çırak ol, bir gül yetiştiricisi bul kendine. Yoksa, bilinir nergisin levhadaki anlamı, o, suda ölmektir. İşte bu, kalbin sırrı olandı şimdi.

Ahmet Şerif DOĞAN

ÇOCUKLUK KRATERLERİ

Suların içinde denizaneleri peşinde
Geceleyin bir bir anlatılan korku hikâyeleri
Ve çıkmaz Antep sokaklarındaki travmalarına açılan kapı
Nereye baksam yoksun, sen yoksuluyum
Çocuksun sen bayramlık ağızlarındaki patlayan şeker şenliği

Çivi oyunundan kalan delik çamurlu toprakta yüzün
Unutulmuş bilyeler cepten düşen gözlerin
Yahu deyişin annemin ninnisi
Çocuksun sen gökten yağın kimyasal baloncuklara
koşarken

Önüm arkam sağım solum altım üstüm
Yerim göğüm
Ve içim
Saklanmayan saklanmasın, saklanan çıkmasın
Herkes olduğu yerde kalsın
Bir iki Tıp
Çocuksun sen uçurtmayı özgürlük sanan aslında zincirleri
elinde tutan

Tığ ucunda körelen ve küçülen
Dantellerin işlenmesinde
Bir kol düğmesinin üstünde
Ütü izinin görüldüğü ilk yerde
Sodalı perdelerin ak gerdanların
Sen artık çocuk değilsin

Uyan güzel

Nihan IŞIKER

KENDİNİ UNUTANLAR İÇİN KRONOLOJİ

Bir tren kalkıyor içindeki istasyondan
Ceketinin ceplerinde unutulmuş adresler
Yabancı sesler, ülkeler...

Sokak lambalarının altında gölgeni arıyor
Vitrin camlarına bakıyorsun
Oysa aradığın o kırık aynadaki yüzün

Meydanlardaki saat kulelerinde değil zaman
Kalbinin ritminde unuttuğun o eski saniyede

Gökdelenlere bakıyorsun
Kaybettiğin gökyüzünü orada bulacağını sanarak
Parmak uçlarının soğukluğundaki
Bir bardak çayın buğusunda aradığın

Gri kalabalığın uğultusunda değil aradığın
Bavulunu unutan o telaşlı yolcunun tebessümünde

Bakma haritaların yalan dolan çizgilerine
Dünya dediğin içine yürüdüğün kadardır

BAŞ(LIK)SIZ YOL’A

Beş duyunun beşi bir (miymiş?)

Sözcükler açıklamak için atlayan sazan
Sular gökyüzüne özenmiş, mavi
Haddizatında gümüş ay altın güneşe özenmiş
Dil ki nesne dışında her şeyi havi

“Haddibâtın”da mavi sözcükler
Yemyeşil nesnelere sızanmış
Değil mi tümceler aslında
Nesneleri kuran kavi “düzen”miş

Sürekli çürütür gerçek, insanların türlü tezini
İkilik duyarlığa anestezi
Kurar gestalt, beyin ardında öz sentezini
Birlik; beşi bir sinestezi

Hekim, elini elinin üzerine koydu
Sordu, nedir hissettiğin
Eliniz, dedi
Hayır dedi, elim değil sıcaklık

Sıcaklık bile değil, sadece adı olmayan
Adlandırılmayan ama
Adlandırmaya
Pek hevesli, belki de mecbur hissettiğimiz

Dünya: dil kapalı(n) elinde kalıyor
Dili dışarıdan ilk kez gördü
Sözsüzlüğün uzayın-
Dan dan dan. Başlıksız, merkezsiz

Gövde(m) – dikkat – bir dil örgütlenmesi değil mi?
Dünya özünde daima baş(lık)sız
Bakınca doğrudan gördüğüm şunlar değil mi;
Kollarım, ellerim,
karnım, ayaklarım... ama b a ş s ı z !

BUZLU GECELERDE KAPKARA

aradaki mesafeye verilen her geometrik ölümü
anlayamadan göreceğiz nefese sunulan eşikleri

aşağıya bakıyorum, tutulacak ne ise o titreyişe
anılıp hatırlanmayan bir zeminin ağır gecesine

düşeceksiniz ufka, ellerim ruhunuza battığı an
bizi almaya gittiğiniz buzlu gecelerde kapkara

içte ne ise odur düş ile sokağın karanlık taşları
ve her ses götürür yasımı unutulmuş dalgalara

gitmeliyim o ilk şafağa verilen yükü bırakarak
bulutları sabitleyip, her düşüşü kalbe gömerek

BİR TUHAF EKLENİŞİM DÜNYAYA

bir tuhaf eklenişim dünyaya
yıldızların bulutların ağaçların altında
kırkı birden takılıyor ayaklarımın
kendimi akışa bırakırken şaşkın
tel örgüleri insanın çıkmıyor aklımdan

bizim de mayınlarımız var benliğin sınırlarında
bir siren sistemi alarm veren daima dönen bir çıkırık
girilmez yazılı tabelalar içimizdeki ormanda
anlamın dipsiz kuyusunda küçük bir devlet
karıncalar solucanlar tırtıllar toprağımızda
kanatlarında kelebeklerin araların ve kuşların
çiçeklerin yaprakları yeşilinde çayırıların
bizim de aşklarımız var dağlarımızda

daha önce de söylemiştim insan bir coğrafya
anlaşılmadı insanın çırpındığı boşlukta
mağaralarda beni sevin çılgınlıkları yankılanıyor
sular altında kalmış duygular denizinde bir ada
uçurumlar vadiler ekinoks geceleri
o coğrafyayı adımlıyoruz ruhun karanlığında
olmak deniyor buna sarıyor midemi bir bulantı
başım dönüyor kafam rengârenk kaosun uçsuzluğunda
uzmanlar borsa tüccarları pazarda görünen bir tezgâh
mağaza vitrinleri çipler ve barkodlar
yazık ediliyor mezar taşlarında biriken hayata

şaşıyorum hâlâ şaşırmayanlara büyüsünü yitirmiş gibi
dünya
oysa sevişmesi iki insanın annesinin memelerinde bir bebek
ağzı
oysa hüküm sürüyor insanda tabiatın köprüsü
hep yeniden başlayan bir yaşam uzun yürüyüşler parklarda
piyano resitalleri sağ çıkan gençler ölüm kuşatmalarından
doğan güneş serseri rüzgâr yapraklarını kuşanan bir yeşil
ağaç
anlıyorum insana huzur verir temiz bir mutfak
mutlu eder onu bir ev bir otomobil ve siner içimize küçük
bir rüya
açlıktan ölen Gazze’nin kocaman gözlerinden yapılmıştır
oysa dünya

restoranlar kahve dükkânları ne yapabiliriz diyen çaresizlik
palavrası
büyük insanlar yaşadı geçmişte şimdi paramparça onların
kadavrası
tıp fakülteleri ve dijital gazeteler ikna ediyor bizi
uzak kalmaktır her şeye uzun yaşamın sırrı

büyük olaylara inancımı yitirdim diyordu Nietzsche
biz küçülttük cebini gömleğimizin fakat büyük yıkımlar
kapımızda
geri dönmesi mümkün geçmişin ve ilk günkü hızıyla
dönüyor dünya

BEN SANA TUTUNDUM TROY!

Hüseyin BOĞURCU

Bazen olmamamız gereken yer ve zamanda oluyoruz. Modern insanın zaman ve mekân içinde oluşunu belirleyen düşünsel ve tarihsel kuralları vardır. Bir ağaç nasıl bir bataklıkta yetişmesi zor ise, bir hayvanın da uzay boşluğunda yaşaması zordur. Bir insan için de sevgi ve nefret ile ayrılmış ilişkiler düzleminde sınırları vardır. Her çiçek, her toprakta yetişmez. Her söz, her kalpte yer bulamaz. Biri başka birine tutunduysa, artık kendini ona ait hissetmeli; saniyelerin dakikalara, dakikaların da saatlere tutunduğu gibi. Akan zaman nehrinde suya sevdalı olan sessizlik gibi, kalbin odacıklarındaki sessizliğe tutunmalıdır. Ne zaman o odacıklara yabancı bir ses girse, bir çığlık kopar. Gözlerden bir utanç şarkısı evrenin boşluğuna dolar.

İlkel bir dünyanın varlığı olan insan özünde tek eşlilik taşımamaktadır. Kendi doğasında, yaşarken istediği anda istediği kişiyle birliktelik yaşarken; gelişen ve değişen dünya ile birlikte bu durum, yerini kalbin kabul ettiği tek eşe bırakmıştır. Kültürel, ahlaki ve dini kuralları kendine kılavuz yapan birey, kalbi için de belli başlı kurallar belirlemiştir. Eşini yüreğine ve dünyasına tek değer olarak belirledikten sonra, ilkelliğini her zaman eğitmek zorundadır. Kızgın danalar gibi oradan oraya içindeki ateşi fırlatılan olmak yerine, o ateşle aşkını büyüten bir duruş sergilemek istenilen bir hal olmuştur. Doğadan modern yaşamlara doğru yer değiştiren günümüz yaşam biçimi, yanına tek eşini alarak kendi ahlaki değerlerini yaratmıştır.

Yönetmenliğini ve başrolünü Denzel Washington'un (Troy) üstlendiği "FENCES" filmi, kadın karakter olarak Viola Davis (Rose)'in bize ifade ettiği bazı gerçekler vardır. Kenar mahallede yer alan siyahi bir ailenin, yoksulluk temelli bir yaşam dramını önümüze seren filmde, Viola Davis (Rose)'in kendini aldatan eşine karşı ifade ettiği buzdan cümleler, kimin yüreğini ısıtabilir? Kendi yoksul monotonluğunda sırtındaki yükten yorulan Troy, sıradan ve sıkıcı yaşamın tüm taşlarını yabancı bir kadının kucağına bırakmıştı. Kalbine yabancı bir ses almıştı. Fakat 18 yıl boyunca Troy ve iki oğluna etinden, canından parçalar koparıp onların önüne bırakan Rose, bunca yılın sonunda Troy'un "Ben yakında baba olacağım" cümlesiyle yıkılmıştı. Bu cümleye karşılık içinde preslenmiş duygulardan sızan cümlelerle Troy'un beynine kurşunlar yağıyordu: "Ben de seninle duruyordum, Troy. Tam burada yanımdaydım, Troy. Benim de bir hayatım vardı ve seninle aynı yerde durmak için hayatımın 18 yılını verdim. Ben hiç başka şeyler istemedim mi, sence? Hayallerim, umutlarım yok muydu? Benim hayatım ne olacak, ben ne olacağım? Bir yerlerde uzanıp sorumluluklarımı unutmak istemedim mi? İstekleri ve ihtiyaçları olan yalnız sen değilsin ama ben sana tutundum, Troy! Bütün hislerimi, isteklerimi, ihtiyaçlarımı ve hayallerimi senin içine gömdüm. Oraya bir tohum ektim ve dua ettim. Açmasını bekledim ama toprağın sert ve kurak olduğu için asla açmayacağını anlamam 18 yılımı aldı. Ben sana tutundum, Troy! Her bir parçamı sana verdim çünkü sen benim kocamdın." 18 yılını evlerinin çitleri (fences) arkasında geçiren Rose, bu cümlelerle sadakatsizliğin çirkin yüzüne yumruklar indiriyordu.

Kimseyi kontrol edemezsiniz, sadakat içerden gelir. Aldatılma ihtimalini barındırmayan ilişki yoktur. Sevgi, buna rağmen birlikte olmak ve bu riski göze almaktır. Bazı kişiler, "Evlilik aşkın mezarı" der. Aşk duygusu içindeyken, kana kana içilen coşku kadehi dışında, anne ve baba olarak hissedilen olgunluk duygusuyla tatmin olmayanlar, coşkunun peşinden koşarken kalplerine başkalarını yerleştirir. Biyolojik ve sosyolojik değişimin getirdiği yeni düzene yanıt vermeyip eski heyecan ve coşkunun peşinden koşanlar, kaçak avcılar gibi oradan oraya savrulmaktadır.

Aldatmak her zaman herkes için bir mağlubiyet değildir. İçimizde, öznel irademize bağlı devasa bir güç var. Tüm kuralların ve ahlakın karakterimize işlediği gerçekleri özgürlüğümüzün ateşinde yaktığımızda ortaya gözü görmeyen bir canavar çıkabilir. Onun için tanınacak hiçbir değer yoktur artık. Genel geçer kültürel ve ahlaki kısıtlamaları deşen varlık, kendi zihninde kendini gerçekleştirme yoluna girmiştir. Sadakatsizlik, herkes için sakladığı gücü ve enerjiyi içinde hapseden karanlık kuyuda ve en mahrem kuyutalarda yer alır. Özel ve gizli, bize ait ne varsa, karanlık yanımız onu biz yaşadığımız sürece besler.

Duygusal aldatmaların ardından eşlik edilen cinsel aldatmaların temelinde kimi zaman dipte gömülmüş farklı eğilimleri tatmin etme ihtiyacı olabilir. İnsanın karanlık yönünü yansıtan tüm çirkin arzu ve ihtiyaçların doyumu için yasak olana erişme dürtüsü her zaman onunla birliktedir. Bunu öldürmek belki çok zordur, fakat onu durdurmak ve ehlileştirmek, kendini yetiştirenin elindedir.

Günümüzde kişiler, sahip oldukları ile değil, sahip olmadıklarına ulaşma arzusu ile tatmin olmaktadır. Bir okyanusun içindeyken bir yağmur damlasına tamah etmek, yıldızlar denizindeyken kopan bir meteora yeltenmek gibi bir şeydir. Narsist kimliğin yarattığı bencil bir duruşla sürekli beğenilme arzusunu tatmin etme ihtiyacı, yasak olana iten itici bir güçtür. Ayrıca, devasa bir tüketim çılgınlığının kucağına bırakılan insan, adeta "tükenebilir bir mal" gibi görülüp onu yok etme davranışı sergiler. Bu, sadakatsizliği tetikleyen hastalıklı bir tutumdur. Bu kıyıda herkesin bir payı vardır. Birlikte inşa ettiğimiz gibi, birlikte yok ettiğimiz önemli değerlerimiz vardı. Aldatan birinin artık ayıplanmaması, toplumun yarattığı sosyal çürümenin en basit çıktılarından. Bir yerde bir fırtına varsa, uzak bir yerden birisi mutlaka bir yerde yaprak sallamıştır.

Bazı sadakatsizlikler çok acıdır. Gözün gibi baktığın ve ellerinden taştan sevgiyle büyüttüğün bir çiçeğe başka böceklerin konduğunu görmek derinden yaralar. Derinlerinde saklayıp da gün yüzüne çıkmasına izin vermediğin çirkin dürtülerine rağmen, gözünün önünde ayırmadığın çiçeğinin başka ellerde koklanmasını görmek, tüm görme yetilerine kimyasal bir saldırı gibidir. Gelecek nesillere engelli çocuklar bıraktıran kimyasallar gibi. Bu durumun başlıca sebebi, yakınlık kurma ve yakınlık kurma eksikliğine bağlıdır. Üşüyen kadim kirpi metaforuna benzer bu durum: Bir kirpi sokulunca, karşısındakine batırır dikenlerini. Uzaklaşınca üşür. Kirpi, dikenini batırmadan ısınabileceği mesafeyi doğru bir şekilde ayarlaması gerekir. Erkek olsun, kadın olsun fark etmez; karşısına çıkan herkesten etkilenebilir. Doğası gereği bu normaldir. Ama tam da bu noktada yerini bilmeli ve mesafesini ayarlamalıdır. Kendi bahçesine ait olduğunu bilip, toprağında gömülü olan hazinelerle sabırla ulaşmasını bilmeli. Sonu olmayacak bir aşk istiyorsa... Bunu da yapamıyorsa, kendisine verilen emeğe saygı duyup kendi hazinesine sarılmalıdır.

Ekim 2024 Midyat/Mardin

NAKIŞ

Musa için...

Çene yanak alın, göz atsan bi çehresine
içine yumuşak bi bakış oyulmuş, bakışı ajandır kalbine
dörtkenar eşit kare bi insan değil,
yalnız dağlara inanmış gibi bi haysiyeti olup da,
o dağların inancından başka ağırlığını da taşıyan şövalye

Belki de fazlası, vakur bi duruş vardır üstünde
göğün yağmurları olmuş da sanki gözünün yaşı
o bakış sönerek çıkar, emer içindeki yaranın ışığını
gözünü, gök bakırdan koparmış gibi şimşeklerle
sönmeden evvel birleşir hepsi, olur solgun ve sarı
sabrı şarapnel yarası, acısı dantel hatası olur yüzünde

Yorulup yordamınca kışa bırakır kendini
geceleri bir kılıcın kestiği elden yardım bekler
kör birini daha ekler üstüne, umut ede ede
dişle tırnakla, kahırla ağıyla kanırtıp kendini
can vere vere canlanır
olsa bile elsiz, ciğersiz, kör ve kekeme

Bazen kızıl kırçıl bir yılanı benzer
kendinin yilandan başka bir de kumru olduğunu
anladığında dokunmaz sokulmaz sokmaz olur
bin yıl yaşa diyerek yılanına, kalır kumruda
eşi ölünce görür işini, öldürür o da kendini
alınca kara haberi, tanrı ki, akını bekletir de
şan olsun diye adı aleme
kara danesinin yakar meşalesini

Yılanların başka yılanlar için
beslediği kumru olur o daima
ister hep dişi dökük bir yılanı denk gelmek
gevilse de sindirilmemek için o etten kuyuda
tanrının kozasında değil, tek çaresi
yaşatmak olur kendini o yılanın zulasında

Çıksın tepelere, sarılsın dağa o halat vücuduyla
dağlar yazına da yeter onun kışına da,
sarılsın bir alaçam dalına, ölümüne de yaşamına da
uçsuz bucaksız görüp koklasın
bir canı öldürecek kadar güzeldir, o ölüm çiçeği anima
ağlamamak için misal çiçekler ömrünce gülümser
gülmek dağlarda, denktir ölümün en güzeline
hakkından gelmek için o güzelin
eder kendi yaşamını kendi ölümüne kanser

UYUŞTURMAK KADERLERİ

Senin gökte kusursuz vatanın var
Ertellersin en güzel sevinçleri
Ve hayra yorarsın türlü hüznüleri
Benim vaktim bir kelebek kadar
Başımda var olmanın derdi
Aklım almıyor âlemde olan biteni
Benim vatanım hüzündür belki

Senin gökte sonsuz elman var
Ben yerde arıyorum her biteni
Yine de çok kanarsın dinledikçe
Hançer belletmişler sana sözlerimi
Döküldüm diye uyumsuz gerçekleri
Benim yersiz ülkeme göre
Hakikatler önce kalpten geçmeli

Gel gör ki dünyalarımız iç içe
Köklerimiz yerde sarmaş dolaş
Bir şekilde uyuşturmak zorundayız
Bu birbirine dolaşmış kaderleri
Ben senin uysal gözlerinden baktım
Biraz da sen çarpıcı kalbimden bak
Belli ki ikimiz de biraz değişmeli

O ERİŞ YERİNE HELAK

sen beni kıran bu kanatlar olmalısın
yaşamda kuşatış biçimi dehşetli tanırlığın

uzak benim, sürgün ölümün düğümünde
kerubim nedamettir, bekler rüyaların eşliğinde

artık tersyüz etmiş olmalısın bize kalanı
neyinle koruyacaksın mevsim emzirirken
haykırıyor sorgucu eriş bir geceylepeyda

geverir yanı yok rüyalarla yükselenin
sen beni gümrah kayboluş kılan olmalısın
duyumsadın mı, nakşeden önsöz nedir
tanrının o yakın ellerini ışıtan önsöz nedir

sen beni kandil elinde güneşlerin sihri
tavrının hudutsuz çağdaşı ötede lanetiyle

ve incirin iltifatını kazanırken damgalı, hep onurlu
atlarla bir ölümünü özümsemiş aşkının işçisi
olmamam gereken kadrının en olmuşu bir akrep
açıklayacaksın böyle ilerlemenin kanıtını

neredeysem reddediliş inzivada yaz müridi
tavrım önüm sıra gider bildirirken dünyayı
çünkü şeyler asileşir, gözyaşlarıyla mümkünken

kapandık çok sonraları, sonuçsuz bir ev gibi
nedameti güzelliğe meydan okuyan bir usta sayarak

SONUNDA BİR VEKİL DE GÖRDÜK

Emin ORHAN

Çevreci olduğumdan yakını etrafımdakiler.
Olur olmaz davranışlarda bulunmam, kimseye de çevreci olduğumu söylemem. Herhangi bir çevre ve doğa derneği üyesi de değilim.

Yaptıklarım olması gerekenler!

Herkesin de yapması kaçınılmaz olan şeyler.

Ama çoğu yapmıyor.

Yere çöp ve sigara izmariti atmak, sokakları kirletmek, havayı zehirlemek de değil yaptıklarım! Tarımla ilgilenen biri olmadığım için insanları sebze ve meyvelerle zehirleyen biri hiç değilim.

Ne bu böyle ya!

Geçtiğimiz ilkyazdan beri gümrükten dönen aşırı zehirli ürünler! Tonlarca biber, domates, çilek... Bilmediğimiz daha neler. Bunların hiçbirisiyle ilgim yok tüketici olmam dışında. Ben de diğerleri gibi sessizce zehirlenen sade vatandaşım.

Yapılacaksa bunlar için yapılmalı asıl eylem.

Dağların, taşların talan edilmesi ayrı bir sorun. Yağmalanıp yıkılanlar da apayrı bir sorun.

Benim yaptığım, elimde bir belediyenin seçimlerde oy almak için dağıttığı bez torbayı yıkmak! Çevreciliğim bundan öteye geçmiyor! Bu torbanın üzerindeki yazıyı sıcak suda elimle ovalaya ovalaya çıkarıp sade bir bez torbaya dönüştürdüm.

Yaptığının hepsi bu!

Aldığım kitapları bununla taşıyım, pazarda bununla, markete pek gitmem, gitmek zorunda kalırsam yanımda taşıyım bu torbayı. Oradaki gencecik kasadarlar, poşet de ister misin amaca? dediklerinde cebimden bez torbamı gerine gerine çıkarıp gösteririm.

Sıradakilerin hoşuna giden de olur, gitmeyen de.

Aralardan sesler de duyarım kimi zaman, *işte çevreci dediğin böyle olmalı*, diye. Pek kulak asıp oralı bile olmam.

Bunu zaten hepimizin yapması gerekir.

O binlerce plastik torbalarla dolan çöplük, deniz ve yol kenarları... Bırakın bunları en korkunç olanı, içimizdeki nano parçacıklar. Yapılan son araştırmalarda bu plastik nano zerrecikler damarlarımızdaki kanda da görülmeye başlamış.

Kimin umrunda? Bu durumu tatil sezonunda bir partinin milletvekiline açtım.

Kim olduğunu, buraya neden geldiğini de bilmem. O an gelip yanımdaki masaya oturdular. Saymadım, ama on oniki kadardılar. Yarım saat oturduktan sonra, bizi de çağırdılar masalarına.

Usulen gittik.

Yer açar gibi şöyle bir kımıldadılar. Aralarına katılmak için yer bulamayınca bir sıra geriye taşındık sandalyelerimizi.

Oradan buradan konuşurken etrafındakilerin, *sayın vekilim, değerli milletvekilim*, nidalarından onun vekil olduğu anlaşıldı.

Bir ara bize dönüp, *nasılsınız, neler yapıyorsunuz?* diye seslendi ağız ucuyla.

Bunun bendeki meali şöyleydi, *oturun oturduğunuz yerde, böyle sakin ve sessizlik bulmuşsunuz ne istiyorsunuz daha!*

O an fırsat bu fırsattır diyerek, gıda ürünlerindeki aşırı tarım ilaçlarını gündeme getiren internet gazetesindeki haberi anımsattım.

Vekilin gülen yüzü gerilip hafiften pembeleşmeye başlayınca eliyle masamdaki bez torbayı gösterip, *“çevrecisin sanırım, kitaplarını da torbada taşıyorsun,”* diyerek lafı havaya savurdu.

Fatma ARAS

DENİZİM

Sen dalgalı bir deniz, ben üstünde çerçöptüm
kâh sahile, kâh kayalara savurdun
hangi kıyıya ait olduğumu sormadan.

Senin her gelişinde başka bir rüzgâr doğdu
ben yönünü şaşırmış küçük tahta parçası
bazen göğsünde taşıdın, bazen kıyıya vurdun
ne zaman tutunacak bir dal arasam
avuçlarımda ıslak bir yalnızlık kaldı.

Ben seni deniz sandım, açıldım
cebimdeki hüznü iç kıyıma bıraktım
bir pusula gibi sustum yanında
nereye kulaç atsam yüzün çıktı karşıma
senin her yükselişin içimdeki evi yıktı.

Can tanem
sesini ufuk bildim, sana doğru yürüdüm
bütün yollar adını ezberledi
meğer sana varmak kendinden ayrılmakmış
öğrendim, içimde şehir yandı.

Şimdi ne zaman suya baksam
suyun değil sustuğun yerde boğuluyorum.

Ekim 2026

Dilek BAYRAM

BEŞİNCİ BOYUT

Saçlarımdan sepet örüyorum
Bitince komşudan aşırıldığı tohumları saklayacağım içinde
Sessizlik yemini edip etmediğimi sordu boğazımdaki yumru
Yanlış tarif edilen adrese benden önce vardı uzun sessiz
çığlıklar
Çiçekçinin askıda güllerini almış gibiyim, bumburuşuk yapraklar avucumda.

Kedinin tüylerini bıraktığı sandalye üzerinde geçen saatler
Kıpkırmızı bir sandalye kenarları sarı yaldızlı öyle göz yoran
Kapkara tortular var kokusunu sadece benim duyduğum boğazımda
Bastonla birlikte ilerleyen yaprak baston sahibini usulca geride bıraktı
Kalabalığın içinde ışık oyunu var. Işık oyununda zor görülen toz tanelerini karıştırma yağmur taneleri ile. Bazen baktığında hiç görmezsin. O zaman tekrar tekrar bak ya da geç aynı sokaktan. Yerin altı. Yerin üstü. Saçlarımdan uzandığı her yere yedi kere koşmak. Koşamıyorum uzun zamandır sağ dizimin ağrısından. İki ahşap ev mesafe uzağımdayken su kuyusu. Varamıyorum.

Ekim 2026

Veli ERDEM

TEK BAŞINA ÇOK OLMALI

yalnızlık boğunca ruhunu
kalabalıklara karışmalı insan
alışamazsa
yalnızlaşırsa
dönüp kendi yalnızlığına
kalabalığa yazmalı
yazdıkça çoğalmalı
çok olmalı

çoğalmak
spermden öte geçmeli
sayılardan öteye
başka tohumlar bulmalı
başka doğumlar olmalı
çoğalmalı
meyveye durmalı

direnmeli
kaktüs olabilmeli karın ortasında
tek başına
dikenleriyle baş başa kalabilmeli
ya da kardelen olabilmeli çölün ortasında
yırtmalı toprağı
çoğalmalı
tek başına çok olmalı

güneşte yanmalı insan
toprakta yanmalı
yalnızlıktan çoğalmalı
tek başına çok olmalı

Gülsüm İŞILDAR

AÇLIĞIN AR DAMARI

Kırılan düşlerimin
kayıp giden ürpertisini büyüten yarasına
Solana aşk çiçekleri takan hayat
Karisini jülyen doğrayan kocalara
Mermi çekirdeği çitleyen çocuklar armağan ederken
Yakama, açlığın ar damarını çatlatan
Rozetler takıyor...

Sözümün kesildiği yerden kanayan heceleri
Teyellerken dudağıma
Derisini satan emekçinin isyanı
Tarihin donmuş göz bebeklerinde,
Yalanlara inanmak için kendimi
İknâ mı yoksa imhâ etmeye mi çalışıyorum...

İnsanın adı hayat, hayatın tutsağı insan
Her kabulleniş bir vaz geçiş,
Unutmak öğrenmenin ebesi,
Ezberlediğim ne varsa
Ardından bakakaldığım zamanın
Rüzgâra bol gelen elbisesi...

Atnan BAŞKESEN

SEN EY TEBESSÜM

Her anne, baba kollarında
Bir tebessüm taşır
Anne ve baba
Bir geçittir yalnızca:
Varlık, onların kollarından
Dünyaya sızar

Yüzün içinde açılan
Küçük güneşler taşır
Tebessüm
Önce dudakta küçük bir kıvrım
Sonra büyür, yüzü geçer
Odayı geçer, sokağı, şehri, göğü

Ey çocuk
Sen ey tebessüm
Senin anlaşılmaz dilin
Düğüm atılmış sözcüklerdi
Sözcükler
Henüz dünyaya bağlanmamıştı
Tomurcuk sözlerin açar ama şimdi
Yüzümüzde yine güller büyür
Bir uzun gündüz olur bahçemiz

Ey çocuk, sen ey tebessüm
Gecikmişsin biraz
Ey çocuk sen gelince
Dünya artık
Bir süreliğine
Olabilir

Ey çocuk, sen ey
Sen bir tebessümsün
Aynaların mutlu kollarında
Her şey tebessümdü
İyileşiriz şimdi

Gizem Ece GÖNÜL

İŞPORTACI DEĞİLİM

ve merhaba
açlara sevgim var
toklara ilgi, bilgiyle karışık
var mı bir arzunuz
zira çoktur bendenizde
derya kuzuları, türlü yemişler
hele deyinverin göreceksiniz
güzeldir benden bir şeyler almak
öyle işporta malı değil ha
hepsi yasal alayı vesikalı
her gün tazelerim gönül tezgâhımı
hem sonra ucuzdur da
önüme gelene
hiç pahasına!

Gülçin Yağmur AKBULUT

AZELYA

Aklımda gem,
fikrimde dem olalı Azelya!
Sıcak bir el uzanır
çengelli kederime,
dağılır zehire banılmış gam Azelya!

Tüm hikayeler sende toplanır,
Seninle saplanır Eros'tan temrenler.
Sığınır Kayser'e Aslılar Keremler...
Masal diyarından kurgular sıkışır;
her ânıma, dört bir yanıma
bütün rüzgârlar lodos sanki Azelya!

Canıma kor,
sevdama nar dolalı Azelya!
Cennet köşesidir rüyalarım,
geceleğim iki kişilik ada
okyanuslarda...
Ansızın yükselen dalga hırçınlığı
yayılır nefesimden.
Açar her toprakta renk cümbüşü akasya,
imdadıma yetişir sevinç nidalarım Azelya!

Sen bana ereli,
Ben sende eriyeli Azelya!
Unuttum kutup yalnızlığını,
İçimde yüz binlercesin...
Eksilmez bir lahza eşliğimden,
hayatımı kurşunlayan yediveren sesin.
Her seferinde seninle dağılırım,
seninle çoğalırım,
vatanım bilirim
Simurg'un ülkesini Azelya!

AZ kalma bende.
EL-lerindeyim, istediğin kadar sar beni...
YA da istediğin gibi kurtar Azelya!

Azelya!
Dingin yüreğimin
devingen yangını Azelya!
Ah Azelya!

Nursel GÜLER

DEĞİŞİM

Güneş ışıyla sıcak
Ve ardından gece hızla soğuyan havayla titreyiş
Düşüncenin tekrarları gibi bir şey
Salt bir değişken, insan için de
-Ama kişi için kendiliğinden olamayan-
Hepsi, bildiğim ve sonra
Yine bildiğimdir
Şimdilik sonsuza noktalı

Uygur ORHAN

BİR DÜŞ RAYI

güpegündüz laciverdi yorgunluğu bunlar
bu karışık maviler
bu düzlem
bu eflatunlaşmış kırmızılık
yetiştirme yurdu yalnızlığı
bu upuzaklık
güpegündüz ölümün işi yaşamaklar
bu eğri kurşunlar
bu erimiş et
şirleşmiş uğultu
sevişememiş bir kuş solgunluğu ellerin
bir ilkyaz parkında
güneşli sandalyesi gıcırıyor ayva tüyü teninin
portakal tarlası memelerin
güpegündüz öyküde sertleşiyor tümce
bir alevyaz parkında
bu üşüme son satırında
bu bacakların çılgınlığı
bu ellerin baygın çırpınışı
çürümeye inat
sırtımda tüylü ve sıcak bir hayvandı
balığı dilimde düşleme şarkısı
karıncanın güneşli duvara tırmanması gibi
bu organsız özlem
bu ki
güpegündüz iki karadut açılıyor dudağıma
yalın yalnızlığa yetişiyorum işte

Arzu KAYA

TAŞLI TOPRAK

Bahar dengemi
Değiştiriyor
Benim istikrarım da
İstikrarsız olmam
Yine çamur
Donmuş heykel
Biraz kemik
Biraz canım her zaman
Taşlı toprak
Bir daha görüşmeyelim
Diyorum ya şimdi
Seni seviyorum
Diye okuyabilirsin
Bunu sen
Taşlı toprak
Doğarkenki ayrılık
Her sıçrayışım
Şu aşk denen uykudan

Mehmet GENÇ

EŞİK

Sobanın yanı
sıcak.

Kapı eşiği
buz gibi.

İçeriden
odun çıtırtısı,
bir kaşığın bardağa değen
sesi geliyor.

Elimi
kapıya uzatıyorum.

Korku
kapıyı aralık bırakıyor.

İçeri girsem
ayaz da benimle girecek.

Olduğum yerde
bekliyorum.

Kapı
yavaşça kapanıyor.

Eşik
kalıyor.

Ben
ayazın
tarafında.

Ayağımın altında
evden kalan
son sıcaklık.

Murat HALICI

GÜN BATIMI

İçine atmış bir şairdir her gün batımı
Sessizliği bir tünel
Bir kale her yenilgimiz
Hüznümüz odalarımızı açan anahtar
Mırıldan biraz
Serpıştır bizi ruhumuza
Para etmeyen şeylerden bahset
Cıvıl cıvıl rengârenk
Sebil gibi
Sağanak sağanak
Neye vurulmuştuk birbirimizde hatırlat
Bir gün daha uzaklaştık kendimizden
Her sessizlik bir mahkeme
Her gün batımı yargısız infaz

Mirza ŞAHİN

KAR BEYAZ

Ekim'e

Beraber gördüğümüz kupkuru
Terk edilmiş bahçelere karşın
Binbir türlü tomurcukla adın
Aşktan yana

Bir nar çatlar dokunmadan
Sakla koynunda sonbaharı
Kışı, ilkbaharı, bir de yazı
Aşktan yana

Senin büyüyen gözlerinde
Bir karaca seker ansızın
Öyle çevik, öyle atılğan
Aşktan yana

Bekler durur akşamlarını
Aşk şarkılarının bir öncesi
Uzar sabaha değin sesin
Aşktan yana

Şimdi yaşananlar kar beyaz
Şiirlerden arınmış, dupduru
Bir yaşam bırakacağım sana
Aşka kadar

Ertuğrul KAYA

AÇELYALAR

insan en çok da
unutulmaz hatıraların unutulmuşu olmayı
konduramıyor kendine
şimdi ben de unutursam
ne kalır geriye diye diye
unutulmaz hatıraların
tek hatırlayanı kalıyor ya insan
hele bir de
iki kişilik bir boşlukta
kendine dar
geçmişe yar olunca
tüm unutmabeniler akasyalar soluyor
hatırlamak denen tarumar bahçenin tarhında
bir tek muhafız gibi açelyalar
bir tek onlar açıyor

BURSA FLANÖRÜ, 15

Ramis DARA

AŞ KEKİĞİ

Bezeli motif motif, doğuştan uyak redif

Her zaman ve her yerde, kekik dediğin keyif...

Yakın zamana kadar Uludağ eteklerinde yaptığım gezilerde bolca kekik türleri gördüm. En dikkatimi çekenlerden biri de kısa boylu bir tür olan morlu-pembeli ve beyazlı hoş çiçekleriyle yerleri halı gibi süsleyen bir türdü: Aş kekigi (*Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis*).

Bunlardan bir iki avuç toprak getirdim bazen, mutfakta güzel güzel koksun diye. Sonra az az bazı yiyeceklerin üzerine serperdim.

Son zamanlarda, biraz da köpek korkusuyla içimden kırlara çıkmak gelmiyor.

Bugün 1 Haziran 2026, eski dağ ve kekik hatıralarımı tazelemek için, Tahtakale’de dağ köylüsü Nazmiye hanımdan bu kekiklerden aldım biraz.

Ve işte ilginç bir hatıra:

Salgın döneminde 10 Mayıs 2020’de Temeneyeri’nin az üstündeki alana gitmişim.

Burada, 1,5 ay sonra ilk kez dışarı çıkan 70 yaşlarındaki bir vatandaş ırice bir poşeti “yer kekigi” dediği bu kekiklerle doldurup döndü evine.

“Yemişen çiçeği, ardıc filizi ya da tohumu ve yer kekigi; bu üçlü karışım çayının, akciğere bire bir” olduğunu, kendisinin yıllar önce böyle iyileştiğini anlatıp durdu bana.

Ve “kekik”, Türkçemizde biraz geniş çağrışımlı bir sözcük: İçeriğindeki bazı ortak maddelerden dolayı, ülkemizde *Lamiaceae* (Ballıbabagiller) familyasından dört cinsten (*Thymus*, *Origanum*, *Satureja*, *Thymbra*) 92 farklı bitkiye kekik deniyor. Bunların 39’u endemik, yani doğal halde sadece ülkemizde yetişiyor.

Kekikğin toplumsal ve tarihsel bilinçaltımızda da ortak bir imgesi var belki de.

Dadaloğlu, Osmanlı Anadolu’sundan şöyle sesleniyor:

*“Dadal’ım sıladan haber
Gözümde dağların tüter
Koç Dağı’nda kekik biter
Burcu burcu koktu m’ola”...*

*

AYÇİÇEĞİ

Kalbinde duy çiçeği, başına koy çiçeği

Suluboya fotoğraf, bir tarla ayçiçeği...

Ayçiçeği tarlalarıyla muhabbetim geliyor. Çocukken ailemin boğuştuğu tarlalar tütün, buğday, arpa ve biraz da çift süren öküzleri beslemek için ekilen burçak tarlalarıydı. Arpa da eşek ve atlar içindi daha çok. Buğdayı ekmek, bulgur yapardık. Tütündense diğer ihtiyaçlarımız için biraz para kazanmaya çalışırdık.

Diyeceğim, tarlalarda ayçiçeğinin yeri yoktu. Fantezi ve çiçek olsun diye, bir ya da iki tane yetiştirildiği olurdu kenarda köşede. Onu da taneler içlenirken gelip kuşlar yedi.

Ben bütün tarla işlerinde ailenin en küçüğü ve çocuğu, sonra da gurbette okuyanı olarak, sevimli bir figüran gibi rol aldım.

Gün geçip devran döndü, acı tatlı uzunca bir ömür sürdüm, pirlık yaşıma doğru ayçiçeği tarlalarıyla platonik aşk yaşamaya başladım. Çilesiz sefa!

Uzaktan ve yakından. Toprağa ter dökmeye gerek kalmadan. Gözümle ve gönümle.

Nasıl?

Belediye dolmuşlarıyla Görükle metro istasyonundan Gölyazı’ya gidip gelirken yolun iki yakasında aralıklarla gördüğüm ayçiçeği tarlalarını seyretmek içimi aylar ve güneşlerle dolduruyor. Kendimi gönümün bu yeni sahiplerinin manevi sahibiymişim gibi hissediyorum. Dünyada binlerce dönüm mahsulüm olsaydı bedensel ve zihinsel yorgunluktan ölürdüm. Bu sonsuz saf hayalse beni sadece sevindirmiyor, yaşıyor.

Sonbaharda pazardan bir iki baş ayçiçeği aldım mı da, çın çın... Hayalim bir tür somutluk kazanıyor.

Nideyim ki gündemi, harcamam şu hoş demi

Ey ayçiçeği, gündöndü, çok yaşayasın e mi!..

*

AYİPENÇESİ

Kırın kraliçesi, açmış ayıpençesi

Kutluyor bu teşrifi, kuşların kemençesi...

....

Çakırhamam’dan Tophane’ye çıkışı kolaylaştıran yürüyen merdivenin solundaki devasa yapraklı, 1,5 - 2 metrelik dik bir sap üzerinde morumsu-erguvani bürümcüklü, beyaz-kremrengi çiçekler açan ayıpençeleri (*Acanthus mollis*) her mayıs ve haziranda keyfim olduğu kadar derdim de olmaya başladı.

Geçen yıllarda belediyenin tarihi surlardaki bitkilerin tamamını yabancı ot diye kesip biçmesinden, bu çiçeği de telef etmesinden endişelenirdim, bu yıl da devasa duvar sarmaşığının onun dörtte üçünü yuttuğuna tanık olup üzüldüm.

Bence belediyenin bu işlerle uğraşmak üzere görevli elemanlarından birileri bu konuya el atmalı ve şehrin en merkezi ve tarihi noktasındaki, bu tarihi antik çağları aşan çiçekli bitkisinin rahat nefes almasını sağlamalı, onu duvar sarmaşığının (*Hedera helix*) tasallutundan kurtarmalı. Bir el, ayıpençesinin boğazına dolanan o arsız sarmaşık kollarını temizlemeli ve kök alanını rahatlatmalı.

Antik ve klasik mimaride İÖ 380’lerde ortaya çıkan Korint sütun başlıkları bu bitkinin yapraklarından hareketle tasarlanmıştı. -Bu bahsin devamı, yazının en sonunda!

Romalı ünlü şair Vergilius (İÖ 70 - 21) Troya savaşının çıkmasına yol açan kendisi kadar ünlü Helena’yı *Acanthus* yaprağı işlemeli bir giysi içinde betimler.

“Akantha”, Yunan mitolojisinde güneş tanrısı Apollon’un tutulduğu peridir. Ne var ki tanrıçık periden aşkına karşılık bulamaz ve onu zorla elde etmeye kalkışır. Direnen peri tanrının yüzünü tırmalar. Tanrı da cezalandırmak için onu güneş seven dikenli bir bitkiye çevirir. *Acanthus* cinsi bitkilerin mitolojik ve trajik öyküsü böyle başlar...

Ve, ve, ve...

Bursa arkeoloji müzesinde sergilenen kabartma ayıpençesi yapraklarıyla süslü Roma ve Erken Bizans dönemi sütun başlıklarının hatırına bu bitkiyi kurtarın, koruma altına alın lütfen!

Tepeleri hörgüçlü, çayları teheyyüçlü

Ayıpençesi güzel, özgür, özerk ve güçlü...

*

OVA KARAAĞACI İLE BOZ ÇIVGIN

Bazen bir ağacın hayatınızdan eksilmesi dost bir insanın eksilmesi kadar etkiler insanı. Güneş, rüzgâr, toprak ve

genlerin özel etkisiyle belki, -1996'da Şehreküstü'den 200 metre aşağıya Fevzi Çakmak caddesine taşınan- Süluki camii'nin önünde, şehrin en erken açan erguvan ağacı kurur gibi olup kesildiğinde çok üzülmüş ve eksikliğini birkaç yıl hissetmişim.

Bunu neredeyse unutmuşum ki yerine bir ova karaağacının (*Ulmus minor*) kaybı eklendi. Kendisi Okçubaba Parkında ilkbaharı ve özellikle sonbaharı cümle âlemle birlikte bana da en iyi hissettiren, fısıldayan ağaçtı. Onun gibi yaprakları dökülmeden önce canlı, açık sarı renklere bürünen başka bir ağaç yoktu yakınlarda. İkiz kardeş gövdeliydi, önce biri kurur gibi oldu ve kestiler. Sonraki yıl daha gülbüz olan diğer gövde sarsıldı ve onu da kestiler.

Bu ağaç bana yazın ilerleyen günlerinde görmediğim, bilmediğim, beklemediğim bir güzellik daha yaşatmıştı. Birkaç gün üst üste ince dallarını kaplayan yaprakları arasında bülbül çağrışımı küçük, egzotik bir kuşu ağırlamıştı. Kuşcağız daldan dala, yapraktan yaprağa atlayarak bütün ağacı tavaf ediyordu.

İki ya da üç gün buna tanık olmuş, küçük büyük heyecanlar sevinçler yaşamışım.

Bu kuşun ne olduğunu, kim olduğunu, dün geceki internet gezilerim sırasında öğrendim. Çıvgın cinsinden bir kuş olduğu kesindi ve büyük ihtimale de boz çıvgındı (*Phylloscopus orientalis*).

Afrika'da Sahra'nın hemen güneyindeki Sahel'in doğu kısmından yola çıkıp mart nisan aylarında ülkemize gelen, bir bölümü de Boğazlardan geçip Yunanistan, Bulgaristan gibi ülkelere giden ve eğleştiği yerlerde evlenip barklanıp çoluk çocuk sahibi olan boz çıvgın...

Hem ağacı yaprak bitlerinden temizliyor, hem de kendi doyuyordu. Yakında, ağustos sonunda, olmazsa eylülde geldiği topraklar için binlerce kilometrelik bir Afrika hava yolculuğuna çıkacaktı, ilk kez bu yolculuğa çıkacak gençlerle birlikte, bunun için yedi gramlık vücuduna bir iki gram yağ eklemeliydi...

*Sözü eşit üleştir, sermayemiz hoşbeştir
Can derdi ortak derttir, ağaç ve kuş kardeşir...*

*

ÇIVGIN

*Çıvgın sana ne diyem, saf varlığın hediyem
Gel kalbim yuvar olsun, bu açık davetiyem...*

Çıvgın (*Phylloscopus collybita*), adını, çiv çiv ötmesinden ya da sağa sola ok gibi uçuşmasından alan, üstü yeşilimsi kahverengi, altı kirli beyaz, küçük bir kuştur.

Marmara, Ege, Akdeniz gibi ülkemizin ılıman kesimlerinde hem yerli, hem de yaz ve kış göçmeni ve hem de geçit kuşu olarak bulunur. (Geçit kuşluğu ilkbaharda güneyden gelip ülkemizden kuzeye, sonbaharda kuzeyden gelip güneye transit geçmeyi ifade eder.) İç Ege'yle Karadeniz'de yaz göçmenidir. Doğu ve Güneydoğu'da az bulunur. Yaşamakta olduğum şehir Bursa'da hem yerleşik, hem yaz kış göçmeni ve hem de geçit kuşu olarak bulunur.

Çıvgınla aynı cinsten şu kuş türlerini de görmek mümkün burada: Söğütbülbülü (*P. trochilus*), Orman Çıvgını (*P. sibilatrix*), Boz Çıvgın (*P. orientalis*). Söğütbülbülü bu cinsin ikinci ünlü ve sevilen kuşudur.

Ancak ülkemizde sadece ilkbahar ve sonbahar aylarında görülür, bizim için bir geçit kuşudur. Kışı Sahra Altı Afrika'da geçirir, üremek için Avrupa ve Sibirya'ya giderken bizim buralardan geçer.

Biri ev sahibi ve misafir, diğeri sadece misafir; ama, bu iki kuş birbirine çok benzer; aralarındaki en belirgin fark çıvgının

bacaklarının koyu renkli olmasıdır. Diğer küçük farkları dış bakışla saptamak kolay değildir.

Söğütbülbülünün uçuş mesafeleri daha uzun olduğu için kanatları azcık daha uzundur, yapacağı uzun yolculuklar öncesinde vücudunda yağ biriktirerek ağırlığını birkaç gram artırır.

İki kuşa verilen addan da belli, söğütbülbülünün ötüşü daha çok sevilir, zengin ve melodik bulunur; bense adının tersine çıvgının sakın ve tekdüze ötüşünü daha çok seviyor gibiyim.

*Naz eyler yâr, naz eyler, azarlarken saz eyler
Çıvgın - söğütbülbülü kışımızı yaz eyler...*

*

EV KIRLANGICI

Türkiye'deki beş kırlangıç türünün ikinci yaygın türü ev kırlangıcıdır (*Delichon urbicum*). Bunların sayısı, ülkemizde kırlangıç deyince ilk akla gelen kır kırlangıcının sayısının yarısından daha azdır. Bu fark hem küresel kuş gözlem veri tabanı eBird'deki kayıtlarda görülür, hem de çıplak gözle çevreye şöyle bir bakınca kolaylıkla fark edilir.

Ev kırlangıcının alt kısımları, kuyruk sokumu dahil bütünüyle beyazdır. Bu özelliğiyle diğer kırlangıç türlerinden kolayca ayrılır. Kuyruğu da kır kırlangıcınki gibi uzun olmadığı için tıknaz, güdük bir görünümü vardır.

Ev kırlangıçları köyümüze az sayıda ve sadece bir tek yere gelirlerdi. Karşıyaka dediğimiz semtte şimdi yerinde yeller esen Tarım Kredi Kooperatifinin lojmanında saçakların altına yuva yaparlardı. Biz galiba onlara "ada kırlangıcı" derdik. Bir de Salihli Garajında her bahar belki yüz yuvalık çok kalabalık bir koloni bulunurdu.

Bursa'da da az da olsa gördüğüm oluyor bunlardan.

Burada iki nokta tarif vereceğim.

Birincisi, UÜ Sabahattin Gazioğlu Çocuk Hematoloji ve Onkoloji Hastanesinin Uludağ'a - güneye bakan cephesinde pencere üstlerindeki saçak altlarında on dolayında yuva var. İçlerine girip çıkan sakinlerini görüyorum ama yuvaların hepsi faal mi bilmiyorum, çünkü tümü geçen yıllardan kalma.

İkinci mekân iç açıcı bir yer: Gölyazı!

Burada hem çınarlar altındaki meydana bakan kahvelerden soldakinin saçığında 8-10 yuva var, hem de buranın tersi istikametinde Ağlayan Çınarın önünden doğuya doğru uzanan sahil yolunun kıyısındaki binaların duvarlarında.

Buralarda yer yer bildik kır kırlangıcı yuvaları da var. İki kırlangıcın yuvalarına baktığınızda aralarında bir fark olduğunu hemen görüyorsunuz. Tamam, ikisi de çamurdan yapılmış; ama kır kırlangıcı çamura ot ve saman parçaları karıştırmış, dolayısıyla yuva koyu renkli görünürken, ev kırlangıcınıninkinin çamurunda bunlar yok, yuva yörenin özgün toprağı renginde.

Asıl önemlisi de, kır kırlangıcının yuvasının önü çanak gibi açıkken, ev kırlangıcı yuvayı iyice örüp kapatmış, çömlek gibi, üstte kendisinin güçlükle girip çıkabileceği bir delik bırakmış sadece.

*Topraktır, ottur, saman, aman var olsun aman
Ne yapsan tutamazsın, akıp gidiyor zaman...*

*

KUYRUKKAKAN

*Her şey orda, o anmış, sonra o çağ kapanmış
Akgötlü kuş vardı ya, meğer kuyrukkakanmış...*

Kuşun hem cins hem tür adını oluşturan “*oenanthe*” sözcüğünü tarihte ilk kez, *Historia Animalium* (Hayvanların Tarihi) kitabında Aristoteles kullanır.

Bu sözcük eski Yunancada “asma çiçeği” demektir ki sebebi, kuşun eski Yunan’da görünme mevsiminin bağların yeşerip asmaların çiçek açtığı döneme rast gelmesidir.

Bize de aynı dönemde, ilkbaharda mart nisan aylarında gelen kuyrukkakanlar sonbaharda Hatay ve Akdeniz kıyılarından Ortadoğu ve Nil vadisi boyunca uçup Sahra Altı Afrika’nın doğusundaki Kenya, Etiyopya, Sudan gibi ülkelerin bulunduğu bölgelere kışlamaya dönerler.

Kuyrukkakan (*Oenanthe oenanthe*) 14-15 cm boyunda küçük bir kuştur. Kuyruk sokumu ve kuyruğu beyazdır.

Ben onu 50 yılın aşkın bir süredir, çocukluk - ergenlik çağlarımdan bu yana, mağrur duruşlu ve kurnaz bir kuş olarak hatırlıyorum. Ve hem de hep aynı yerde. Gözümün önünde durur.

Tütün çardağımızın kuzeye bakan kısmında ekip biçilmeyen bir alan bırakır, buraya kurduğumuz “iskele”de tarladan “kırdığımız” tütünleri kuruturduk. Bu alanın sınırında çift sürerken babamın hangi kuvvetlerle çıkarıp kenara aldığı anlaşılabilir çok büyük bir kaya kütesi bulunurdu. Kuşumuz her zaman ne yapar yapar, gelir bu taşın tepesine tünür, kuyruğunu ve gövdesinin arka kısmını indirip kaldırma hareketleri yapardı. Bu sırada ortaya çıkan beyaz kış görüntüsünden dolayı köyümüzdeki adı, affedersiniz, akgöttü. Çocukluğumda köyde “kuş lastiği” dediğimiz sapanla vuramadığım çok az kuş vardı, bu da onlardan biriydi...

Ve kuşumuz yazları tütün çardağımızın zararsız komşularındandı. Sinek böcek gibi belki bazıları bizim için zararlı canlılarla beslendiğini o zamanlar bilmiyordum sanıyorum.

Bu anma yazısını bu sürmeli gözlü aziz kuşumuzun Bursa ili sınırları içinde 559. kez, 4 Haziran 2026’da Gemlik’in Şahinyurdu köyünde görüldüğüne ilişkin kaydı görünce yazmak istedim.

Bursa ili sıralarında bunun kadar sık değilse de iki kuyrukkakan türü daha görülür: Boz kuyrukkakan (*Oenanthe isabellina*), karakulaklı kuyrukkakan (*Oenanthe melanoleuca*).

Varlıkları varlığımızın dayanaklarındandır.

*

ÇİTKUŞU

Adı kalkık kuyruk olabilirmiş. Bunun telaffuzu biraz zorsa, dikkuyruk da olabilir, ama bu ad da bir ördek türüne verilmiş. Neyse buna da çitkuşu (*Troglodytes troglodytes*) adını vermişler, bazı yerlerde çitkuşu diye de yazılıyor.

Cins ve tür adı *Troglodytes*, Yunancada “mağara sakini, kovukta yaşayan” demektir ki kuşun beslenirken yer seviyesine yakın, oyuklara, kovuklara girip çıkmasına işaret olabilir.

Türkiye’nin ve Bursa’nın çalığışundan sonraki en küçük kuşu bu hazret. Genelde kısa küt kuyruğunu dikerek, yüksek perdeden gazeller okuyor ve geziniyor.

Çit de, çalı çırpıdan yapılmış kırsal bariyerin ya da böğürtlen gibi yerde sürünen çoğu dikenli bitkilerin diplerinde gezindiği için.

Gezinmek diyorum, çünkü geziniyor. Yerde sıçan gibi koşuşturarak yer değiştiriyor. Yalova çevresindeki adı da “sıçancık” bu yüzden. Belki başka yörelerde de buna benzer adları vardır.

Bir de yergisel eleştirel bir adı var zaten. Öterken gösterdiği özgüvenli tavır ve gür sesiyle şakıması, onun “bokluca bülbül” adıyla anılmasına sebep olmuştur.

9-10 cm boyunda, 6-12 gram ağırlığında, yuvarlakça, kahverenginin değişik tonlarında yerleşik kuşlarımızdandır. Kurtçuklar, tırtıllar, küçük böcekler ve örümceklerle beslenir.

Yuva yapımı ilginç bir ritüel gibi. Erkek dört beş adet yuva yapar, dişi bunlardan en sevdiğinin içini döşer. Kalan yuvalardan birilerini erkek başka bir eş için değerlendirebilir. Yavruların gelişimlerini tamamladıktan sonra da yuvaya geceleme gelmeleri ilginç.

MÖ. 6. yüzyılda Antik Yunan’da yaşamış Aisopos’un (Ezop) bir masalından hareketle Batı mitolojisinde kurnazlığıyla kartalı geçip göklerde en yükseğe uçan, böylece “kuşların kralı” unvanını alan kuş bu mudur, çalığışu mudur tartışılır.

Çitkuşları Bursa’da Uludağ’daki orman altlarında, çalılıklarda, dağdan kente inen Cilimboz, Gökdere, Kaplıkaya vadilerinde, Uluabat ve İznik gölleri çevresinde, şehrin park ve bahçelerinde sonbahar ve ilkbahar aylarında görülebilir, ötüşleri dinlenebilir.

*Bir duyan bin bayılır, o ötüşle ayılır
Çitkuşu dediğimiz yarı bülbül sayılır...*

*

ÇALIKUŞU

*Hem keman hem arşesi, tepelerde raşesi
Her mevsim içimizde, çalığışu neşesi...*

Reşat Nuri Güntekin’in ünlü romanının ve onun kahramanının çocukluk lakabı “çalığışu” sözcüğüne temel teşkil eden kuşu, çalığışunu (*Regulus regulus*) anlatmak istiyorum şimdi de.

Topu-topu 4-7 gram ağırlığındaki minikler miniği bir kuş bu çalığışu dedikleri. Erkeğin tepesinde turuncu ya da sarı-turuncu, dişisinin tepesindeyse sarı sorguç bulunur. Ancak bu göz alıcı renkli kısım üreme dönemi gibi kuşların heyecan duyduğu zamanlarda kabarıp görünür hale gelir. Bu renkli tepesi kısımlarından dolayı kuşun çoğu batı dillerindeki adı “altınbaş”tır.

Yine kuşun bilimsel adındaki *regulus* “küçük kral” anlamına gelir ki bunun sebebi de yine baştaki, kral tacını andırır o renkli kısımdır.

Ayrıca Ezop (Aisopos) masallarından ve Aristoteles’ten hareketle Batı mitolojisinde, kurnazlığıyla kartalı geçip göklerde en yükseğe uçan, böylece “kuşların kralı” unvanını aldığı anlatılan kuşun da -çitkuşu (*Troglodytes troglodytes*) değil de- bu olduğu yolunda görüşler vardır.

Çalığışu romanındaki Feride’nin çocukluk dönemindeki hali gibi yerinde duramayan, sürekli hareket halinde kıpır kıpır bir kuş bu.

Türkiye’nin denize kıyısı olan bütün bölgelerinde yerleşik olarak görülür. İğne yapraklı ormanların ve hepyeşil sarmaşıkların sardığı çalılıkların tutkunudur.

Böcekler, örümcekler ve küçük tırtıllarla beslenir. Yaprak altındaki böcekleri ararken kanat çırparak havada asılı gibi kalır.

Çalığışu, Uludağ Milli Parkı sınırları içindeki Kirazlıyayla, Sarıalan, Çobankaya ve Oteller Bölgesindeki çam, göknar, sedir ormanlarında görülür ve nisan sonuyla temmuz sonu arasında genellikle iki kez kuluçkaya yatar.

Küresel kuş gözlem veri tabanı eBird’i incelediğimde, çalığışunun Bursa ili sınırları içindeki 239. Kaydımın, 28 Ağustos 2026 günü Uludağ eteklerindeki Sarıalan Küme Evlerinde tutulmuş olduğunu görüyorum.

Bu kuşla aynı cinsten, ondan daha canlı renkli, ama onun kadar sık görülmeyen sürmeli çalığışunun (*Regulus ignicapilla*) da Bursa ili sınırları içindeki 153. kaydı 16

Temmuz 2026'da Uludağ Soğukpınar'daki Paşacayı'nda tutulmuş.

*Gençliğim sana komşu, ey şirin çalıkuşu
Bu toprak, bu gökyüzü, sürsün bu güzel koşu...*

*

BAYKUŞ (KUKUMAV)

Küçük bir baykuş türü olan kukumav bilgelik tanrıçası Athena'nın simgesidir. Kuşun ikili bilimsel adı "Athene noctua" da "Athena'nın gece kuşu" demek.

Türkçe ad "kukumav" da Yunancadan gelir, ama oraya da doğadan gelmiştir, kuşun ötüşünün yazıya yansıtılışından.

Kukumav Türkiye'nin 10 baykuş türünün -ishakkakuşu ve çizgili ishakkakuşu ikilisinden sonra gelen- üçüncü en küçük türüdür. Hem yaşadığım şehirde, hem doğup büyüdüğüm topraklarda bulunan baykuş türlerinden biridir.

Çocukluğumda herkes gibi benim de sevmediğim bir kuştur baykuş. Köyde ortak duvar komşumuzun eski "kara kiremitli" çatısında ikide bir öterdi. Ürperir, korkardım biraz. Uğursuzluk getireceğine inanılırdı çünkü.

Aradan yıllar yıllar geçti, 17 Kasım 2018 akşamı Mudanya'dan Bursa'ya dönmek üzere otobüs durağına yürürken, çocukluğuma uzanan gizemli ve şahane bir kuş ötüşü duydum.

Aralıklarla gelen o güzel nostaljik ötüşü dinleyip duraktaki hanımlara sordum: "Baykuş ötüşü mü bu?" "Evet" dediler. Yıllarca ötüyormuş o harabe evlerde, çoğunluğu incir olan o ağaçlarda.

İnanılır gibi değil. Doğduğum köyde bile soyu tükenme noktasına geldiği söylenen ve ötüşünü yıllardır duymadığım baykuş koskoca kasabanın ortasında, güzelim Mudanya'da esenlemişti beni.

Şimdiki bilgimle söylersem, uğursuzluk ne kelime, kukumav bir tarım ve çiftçi dostu, hem tarlada hem ambarda:

Tarla faresi, sıçan gibi kemirgenleri ve danaburnu, mayıs böceği, çekirge, süne, kın kanatlı böcekleri ortamdan temizler.

Annemin ablamla ikimize anlattığı, sonra ben unuttur gibi olunca ablamın bana anlattığı bir fıkracık var baykuşla ilgili:

Baykuş "Yavrun pek koca gözlü" demişler, onu küçümsemek için. "Aah, o benim yavrum!" demiş ve sarılıp öpmüş.

*Gece yıldızlar örtsün, gündüz güneşte börtün
Cümle canlılar hoşnut, baykuş da kuş, ko ötsün...*

*

İSHAKKUŞU

Çocukluk ülkemin olduğu gibi içinde yaşadığım şehrin de yaz kuşlarından İshakkuşu (*Otus scops*), sığırcık iriliğinde, Türkiye'nin en küçük baykuş türüdür. Öncelikle böcekler, örümcekler ve diğer omurgasızlarla beslenir, küçük kuşları, sürüngenleri ve amfibileri yediği de olur.

İshak adı, daha çok üreme mevsiminde geceleri iki üç saniye aralıklarla çıkarılan genelde tek heceli (bazen iki heceli: muhtemelen dişilerininki) flütsü. hüzünlü sesin ülkemizde "İshak... İshak..." şeklinde algılanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Halk inanışına göre kuşa dönüşmüş bir âşık, yitirdiği maşuğunu ya da kardeşini çağırılmaktadır.

Bu arada bu ad da üç İbrahimi din Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlığın kutsal kabul ettiği İshak peygamberin adidir ve İbranicede "gülen, gülecek" gibi bir anlamı vardır.

Beri yandan, Onat Kutlar'ın (1936-1995) efsanevi öykü kitabıyla (1959) o kitaba adını veren öykünün adı da İshak'tır. Öyküye adını veren de düşsel bir ishakkuşudur.

Alıntılar:

"Tuhaf bir yaratıktır bu İshak. Yıllardır bir işi var. Aylı gecelerde ağaca konup yeryüzünü gözetler." (s. 64)

"Bir anlam piresi gibidir İshak. Uzak yerlere atlar. Ama hep bu daldan yeryüzünü gözetler." (s. 65)

"İshak dalda gökyüzünü oymaya, orada, kendisi uçup gittikten sonra da hep kalacak bir boşluk bırakmaya çalışıyordu. İnatçı sevimsiz bir kuştur." (s. 66)

Onat Kutlar'ın Gaziantep'te yaşadığı gençlik yıllarında yazdığı bu öyküdeki İshakkuşu esinini yukarıda anlattığım türden mi almıştır, yoksa Türkiye'de sadece Şanlıurfa-Birecik'te yine yazları görülen çizgili ishakkuşundan (*Otus brucei*) mı almıştır diye bir soru sorulabilir mi bilmiyorum; zira Gaziantep'le Birecik arası 60 kilometre kadardır.

Ve... 13 Temmuz 2026'da dijital kuş günlüğü eBird'ün sayfalarında görülen, Bursa'da 98., Türkiye'de 2.824. kayıt, Bursa-Görükle'deki Koza Caddesinden gelmişti.

*Elbet o gün gelecek, ağlayanlar gülecek
Sevenler, sevilenler kadir kıymet bilecek...*

*

KIZIL ŞAHİN

*Yaz bazen risk taşırdı, ortalık karıştırdı
Tepeden şahin geçer, tavuklar çığırırdı...*

Kızıl şahinleri (*Buteo rufinus*) Bursa çevresindeki gezilerim sırasında gökte daireler çizip usul usul uçarken görür(d)üm. Elbette önce kısa kesik ötüşlerini duyar, sonra göğe baktığımda bu manzarayla karşılaşır(d)ım. Bunlar Türkiye'nin yerli kuşları, diğer üç buçuk şahin (buçuk; birinin ismi var cismi yok) türü gibi göçmen değiller.

Ama ben bu muhteşem kuşu çocukluğumda kaygılar, korkularla tanıdım biraz:

Derebağ'daki tarlamızda tütün kırarken arada bir, gökyüzünde iri kanatlı bir kuşun süzülüşünü görünce tavuklarımız ve horoz hep bir ağızdan "gaklamaya" başlar, biz de "huyaaa... hu ya ya yaaa!.." diye bağırıp el çıparak, hatta daha çok ses çıksın diye yerden iki taş alıp birbirine vurarak şahinin göğümüzü terk etmesini sağlardık. Bunu yapmazsak tavuklarımızın birini kaptırabilirdik.

Bu şahinlerin asıl besini fare, sıçan, sincap ve tavşan gibi memeliler ile kertenkele, keler ve yılan gibi sürüngenler olsa da, özellikle yaz aylarında yavrularını büyütürken ya da kuraklık dönemlerinde av azalınca, yamaçta savunmasız ve açıkta gördükleri tavukları kolay av olarak değerlendirmek isterlerdi.

Bizim tavukçuklar da o sırada tarlanın imar görmeyen ve bize 250 metre mesafedeki yamacında gezinip, eşinip eğlenmektedir...

Aslında ve özünde, kızıl şahin ve yarı göçmen bayağı şahin (*Buteo buteo*) tarla ve ürün zararlısı bir dünya canlıyı temizleyerek, çiftçi dostudur, tarımın doğal koruyucusudur.

"Şahan"ımız (biz şahan derdik) tek eşlidir, her yıl 2-4 yavru büyötmeye çalışır ve bir tek şahin ailesi sezon boyunca mahsule zarar verebilecek yüzlerce kemirgen tüketebilir. Besin zinciri yasasının doğallığı içinde, toprağı ve çevreyi zehirlemeden...

*Göz önünde tutalım esası ve usulü
Kızıl şahin dostumuz kollar korur mahsulü...*

*

BENEKLİ BÜLBÜL

*Yolcusun acelen var, dünyayla meselen var
Benekli bülbüle bak, ona göre şölen var...*

Benekli bülbül (*Luscinia luscinia*), bülbüle çok benzer, ama onun gibi yazlarını ülkemizde geçirmez, bir geçit kuşudur. Yaşadığımız toprakları sanki bir yol geçen hanı gibi değerlendirir. Ama haksızlık da etmeyelim, tabanında bitki örtüsü olan çalılıklarda, sulak alan kenarlarında, parklar ve bahçelerde molalar verir.

Sırasıyla en çok nisan, mayıs, eylül ve ağustos aylarında görülür:

Güneylerden gelir, Avrupa ve Asya'nın kuzeylerine gider. Ağustosla eylülde de gerisin geri döner, Hatay ve Doğu Akdeniz üzerinden Güney Doğu Afrika'ya doğru yola çıkar. Etiyopya, Kenya, Tanzanya, Zambiya, Malavi, Zimbabve, Namibya, Güney Afrika ülkelerinde kışlar.

Ülkemizdeki molaları sırasında, geceleri uzun uzun, bildik bülbül gibi öter.

15-17 santimetre boyunda ve bülbüle çok benzer, ancak üst kısımları daha koyu kahverengi ve kuyruğu daha koyu kırmızımsı-kahverengidir, göğsünde belli belirsiz benekler vardır.

Ardıç bülbülü, alacagöğüs, kuzey bülbülü, bokluca bülbül gibi adlarla da anılır.

Doğu ve Kuzey Avrupa'da bülbülün yerini alır. Baharın ve aşkın simgelerinden sayılır.

Finlandiya'nın bir eyaleti olan Güney Karelya'nın resmi kuşudur.

Böcekler, örümcekler ve solucanlarla beslenir, sonbaharda böğürtlen gibi küçük meyveleri de yer.

Bir cümle daha: Benekli bülbül ile bülbülün (*Luscinia megarhynchos*) yaşamlarının kesiştiği yerlerdeki aşk birlikteliklerinden melez bülbül türleri ortaya çıkar ve bu melezler belki de her iki türün en güzel aşk şarkılarını genlerinde taşır.

*

KÜÇÜK İSKETE

Şenlik ateşi yansa, kapıya gül dayansa

Günüm küçük iskete neşesiyle boyansa...

Küçük iskete (*Serinus serinus*) deyince zihnime ilk gelen, Gölyazı'dan dönüşü sağlayan sahil yolu olur. Yarımada'yı karaya bağlayan köprünün hemen dibindeki Ağlayan çınardan sağa, doğuya doğru uzanan yol. Buradan geçerken ağaçlardan kırılıp ezilen cam sesini çağrıştıran sesler duyarsınız -ben hemen her geçişte duyarım. İnce, usul, neşeli. Bu sesler küçük isketelerden gelir.

Bursa'nın ve Türkiye'nin yerli ve yerleşik kuşlarından kendileri. Çeşitli bölgelerimizde yaz ve kış göçmeni olarak da bulunurlar. Sık ormanlar yerine seyrek ağaçlıklı yerleri tercih ederler. Şehir içindeki yeşil alanlar, tarım arazileri, meyve bahçeleri dahil.

Burada Nişanyan Sözlük'ten köke, geçmişe yönelik bilgiler aktaralım:

İskete Yunanca kökenli bir sözcük. Tespit edilen en eski Türkçe kaynak olan ve yazımı 1477'de tamamlanan *Lugat-i Halimi*'de isketeye ilgili şöyle bir tanım var: "Bir dürlüce [türlü türlü, renk renk] kuşcuğazdur, serçeden kiçirek, dürlü dürlü renkleri var, isketi dërler." -Teşekkürler Sevan bey.

Bu kuşa kanarya da denir. Evlerde tutsak yaşatılan kanaryaların yakın akrabası olarak.

Antalya - Burdur arası köylerdeki adıyla "susamcık"tır. Artvin - Hopa'da konuşulan Lazca adı da "çiçe jivane".

Üreme döneminde erkekler sarı, yeşilimsi sarı ağırlıklı renklere boyanır. Tohumları kırıp yemek için güçlü, kısa, küt, konik gagaları vardır.

Bursa'da bir başka iskete de Karabaşlı iskete (*Spinus spinus*) türü. Biraz yerli, çokça kış göçmeni bu da.

*Gezeriz derya deniz, yerliyiz ve göçmeniz
Devler krallığında, iyi ki küçümeniz...*

*

MARTI

Bir kara çocuğu olarak doğup büyüdüm, denizle biraz geç tanıştım. Adının kökeni denizden gelen martıyı da, ergenlik yıllarımda İnleyen Nağmeler şarkısından dolayı tanıyıp sevmiştim.

1960'ların sonlarında Konya'da yatılı imam-hatip öğrenciyken şehrin ortasındaki Alaaddin tepesiyle birlikte hatırlarım hep bu şarkıyı. Sanıyorum kendim söylüyordum. Sevdığım şarkıları mırıldanır dururdum o yıllarda...

Sonra denizle bağ kurdum, biraz yüzmeyi öğrendim, Ege, Akdeniz, Marmara denizlerinde molalarım oldu. Hiçbirinde martıyla fazla yüz yüze gelmeden. Bursa'dan ayrılır gibi olduğum sekiz aylık bir zaman zarfında da Gümüşlük'te martılarla hatırladığım bir yaşantım olmadı. Oradan taşındığım ve bir yıl kaldığım Mudanya'daysa martılardan soğudum biraz. O sıralarda bütün külliyyatını okuduğum Halikarnas Balıkcısı'ndan martıların denizde ölen insanların önce gözlerini yediğini öğrendim, bundan biraz etkilendim. Ama asıl, balık yerine oltama durmadan martı takılması bıkırtıcı bir sorun olmuştu benim için.

Neyse, o dönemler geçti. Mudanya'dan ayrıldım, yeniden Bursa'ya geldim, oltayla balık merakım da sona erdi.

Fakat son yıllarda martılar Hisariçi'nde yaşadığım evin bitişiğindeki eski bir evin çatısında tezgâh kurdular. Oradaki genç bir komşu güvercin besliyor, ama güvercin mi besliyor martı mı, belli değil.

Sabahlara kadar martı kavgaları, bağrıışmaları dinliyoruz son birkaç yıldır burada. Bazen ağlayan bir çocuk ya da kahkaha atan bir insanın sesini andıran tuhaf sesler geliyor.

Bunlar doğal deniz-göl kıyılarından kopup daha kolay beslenebilecekleri, çöplüklerini karıştırıp yiyecek şeyler buldukları şehre yerleşmiş gümüş martı (*Larus michahellis*) türünün bireyleri olmalı. Karabaş martı (*Chroicocephalus ridibundus*), küçük gümüş martı (*Larus canus*), kara sırtlı martı (*Larus fuscus*) türleriyle karma bir sürü de oluşturuyor olabilirler.

Ah ki, başka ne diyeyim?

Şarkılarda sevdiğim martıları kaybettim

Bir kuşa darılmakla belki ben de ay'bettim...

*

ÇALI BÜLBÜLÜ

Çalı bülbülü çalı, dik kuyruklu façalı

Uçar konar öterken, tarzı tavrı şaşalı...

Çalı bülbülünün (*Cercotrichas galactotes*) başındaki belirgin beyaz kaşı ve koyu renk sürmesi dikkat çekicidir. Kızılımsı-pas rengi kuyruğunun ucu siyah-beyazdır. Bu iki noktayla, baş ve kuyruk rengiyle fark ve ayırt edilir. Kuyruğu genelde kalkık ve yelpaze gibi açık durur. Bu kuyruğu ve sıçraya sıçraya yürümesiyle de dikkat çekicidir.

Çalı bülbülü, bir yaz göçmeni ve geçit kuşudur: Afrika'dan gelenlerin bir kısmı ülkemizde kalıp kuluçkaya yatarken, bir kısmı doğrudan Balkan ülkelerine ve Karadeniz üzerinden kuzeye gider. Kuşun ülkemizdeki yoğun trafiği mayıstadır. "Trakus" sitesindeki "aylık kayıt grafiği"ne göre bu ayda rekor gözlem kaydı yapılır. Çoktan aza, aylar ve kayıt sayıları şöyle:

Mayıs (247), haziran (159), temmuz (65), ağustos (25), nisan (22), eylül (6).

Mart, ekim, aralık aylarında da 1'er çalı bülbülü kaydı yapılmış.

Bu gözlem sayıları yaz göçmenliğiyle geçit kuşluğu durumunu gayet güzel açıklıyor.

Kuşumuz bazı çevrelerde pasrenkli çalı kızılgerdanı diye adlandırılır.

Bu ilginç ve güzel kuş genellikle, bir yandan bülbül, diğer yandan kızılgerdan, hatta ardıçkuşuyla ilişkilendirilerek anlatılır. Bülbüle benzetilmesi silüetinden ve renk akrabalığından, kızılgerdana benzetilmesi o efelenmeli, hırçın tarzdan olabilir. Kuyruğunu dikmesi de çitkuşunu akla getirir. Bir seferinde sesini dinlerken de kulaklarıma çocukluk dostlarımdan tepeli toygarın ötüşü gelir gibi olmuşt...

Sevgili dostlar, yaz bahar aylarında Bursa'da onu, Mudanya, Gemlik, İznik ilçelerindeki, fazla bakımlı olmayan zeytinliklerde, meyve bahçelerinde, Nilüfer Çayı ve Ayvalıdere kenarlarındaki çalılıklarda, böğürtlen kümeleri arasında görmek, şarkısını dinlemek mümkün.

*Düğün ayları bitti, gidiyor damat gelin
Yeni düğünler için her sene uçup gelin...*

*

FLORYA

*Yaz bahar, renkler furya, bakarak ol, olur ya
Şen cıvıltılar duyar, görürsün bir florya...*

...

Sarı tonların desteklediği şu zeytin yeşili kuş, florya (*Chloris chloris*), bir zamanlar yeşil Bursa'ya en yakışan kuşların başlarında gelirmiş. Bir anlamda hâlâ öyle.

Yaz aylarında bir yanda (güney) Uludağ; karşı yanda (kuzey) Karadağ, Mudanya, Katırlı dağları, onların da kuzeyinde Samanlı Dağları; kış aylarında ovalar; baharlarda bu ikisinin arası, dağ etekleri, güzelim floryaların yaşadığı yerler olmaya devam ediyor.

Bu arada sonbaharda dünyanın kuzeyinden gelip ilkbaharda ayrılan kış göçmeni floryalar da katılır yerlilerin arasına. Floryaların en gür ve güzel ötüşleri ilkbaharda duyulur. Yazları yavru büyötmekle ve yavrularını saksağanlarla kargalara kaptırmamak için biraz sessizlikle geçirirler.

Bu arada girişte renklerini övdüğüm; erkek kuşun aşk mevsimindeki damatlık halidir. Dişiler grimsi, yavrular dişiye benzer ve çizgilidir.

Yeniden geçmişe dönersem: Florya bir zamanlar Bursalıların avlularında, kahvehane ya da kıraathanesinde, en çok beslenen, ötüşü için yakalanıp eğitilen kuşlardanmış. Sakayla birlikte.

Çarşıdaki ya da mahalle aralarındaki "kuşçu kahveleri", florya meraklılarının buluşma noktasıymış. Pazar sabahları bu kahvelerde matine, dinleti düzenlenirmiş.

Çağımızda artık bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi bizde de kuşları doğadan yakalayıp beslemek yasak. Ancak kafesteki yumurtalardan çıkan tescilli kuşlar kafeste beslenebiliyor.

Florya sözüyle ilgili Türkçedeki en eski kaynak Evliya Çelebi; şöyle anıyor seyyahlar üstadı (1665): "iskete ve florunya ve başdankara ve ispinöz"...

Florya için Denizli'de florya, İstanbul'da büyük iskete, İçel-Erdemli'de köylüce, Rize-Çayeli'nde kotala adları da kullanılır.

Ünlü İngiliz şair William Wordsworth'un bu kuş için yazdığı şiirin (1803) son dördlüğüyle ayrıtalım huzurdan dilerseniz:

*Diğer kuşlar öter, kendi yoluna gider,
Ama senin şarkın tüm bahçeyi fetheder;
Ruhuma neşe verir, kederimi defeder,
Seninle parıldar bu sessiz gökyüzü.*

*

ÇULLUK

*Dağa işlemez pulluk, sökmez bize yoksulluk
Hoşgeldin kış kuşumuz, uzun gagalı çulluk...*

Türkiye'de adında "çulluk" sözü geçen 11 kuş türünden sadece birinin doğrudan su ya da su kıyısıyla ilgisi yoktur: Çulluk, Avrasya çulluğu, orman çulluğu adlarıyla anılanı (*Scolopax rusticola*). Bunun, görüldüğü çevrelerde yelve, helvacı, lökeşe, kocacık, körtavuk, kazıklı, lüleli... gibi çok sayıda yerel adı vardır. Bizdeki adıysa helvacıydı.

Çulluğun anayurdu İsveç, Norveç, Finlandiya ve Batı Rusya'dır. Ülkemizde kış göçmeni olarak bulunur: Ekim-kasım aylarında gelir, şubat mart aylarında geldikleri yerlere, doğu, orta, kuzey Avrupa ve batı Rusya'ya dönüp kuluçkaya oralarda yatarlar.

En büyük besinleri solucandır. Kurtçuklar, böcekler, salyangozlar sonra gelir. Hatta göçlerine yol açan en büyük faktör de solucandır. Toprak donup ona ulaşamayınca, Türkiye'nin de içinde bulunduğu, bunu bulabilecekleri güneydeki ülkelere inerler.

Akşam alacasında avlanmaya çıkar, ortalık aydınlanırken saklanacakları, gündüz uyuyup dinlenecekleri korunaklı yerlere dönerler.

Bulundukları bütün ülkelerde av kuşu sayılırlar. Ülkemizde avına genellikle kasım-şubat aylarında ve sadece gündüzleri izin verilir.

Saklandıkları yerde kolay fark edilmezler, bu sebeple çulluk avında onları yerden kaldırıp uçmalarını sağlayan özel eğitimli köpekler kullanılır.

6,5-8 cm'si gaga olmak üzere 33-38 cm uzunluk ve 131-420 gram ağırlıktaki çulluktan günde en çok beş adet avlanmaya izin vardır.

Su ve su kıyısı çulluklarındansa sadece suçulluğunun (*Gallinago gallinago*) avı yapılır.

5,5-7,5 cm'si gaga olmak üzere 25-27 uzunluk ve 72-181 gram ağırlıktaki ince bir kuş olan suçulluğundan günde bir adet ava izin verilir.

Çulluk avcılığı, Bursa'da Yenişehir, İnegöl, Mustafakemalpaşa, Karacabey, Mudanya, Nilüfer ilçelerinin nemli ve yaprak döken orman tabanlarında, ağaçlı vadilerinde, çalılı dere kenarlarında yapılır.

*Gençlikte çulluk avla, ilk göz ağrını tavl
Küçürek bir ateş yak, çakmak taşıyla, kavla...*

Yayın Yönetmeni : Ramis Dara
Yazışma ve posta kargo adresi : PK 68 16361 Ulucami – BURSA
E- Posta : akatalpa@hotmail.com
Yayın Türü : Yaygın süreli yayın. ISSN 1305 – 7685

İsteyen herkes Akatalpa sitesinden kâğıt çıkışı alabilir.

Ocak 2000'de Bursa'da Ramis Dara, Melih Elal, Serdar Ünver, Ali Özçelebi ve arkadaşları tarafından kurulan şiir ve eleştiri ağırlıklı aylık edebiyat dergisi Akatalpa (www.akatalpa.org), şair ve yazarlarının bağışladıkları telifler ve bazı şiir dostlarının katkılarıyla yayımlanmaktadır.